

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย

3.1 ภูมิหลังการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

ในสมัยกรุงสุโขทัยน่าจะเชื่อได้ว่า อรรถคดีที่ประชาชนกล่าวหากันมีน้อยเพราะในสมัยนั้นสภาพสังคมไทยยังคงอยู่ตามแบบ "Patriachal" คือตามแบบที่ทบตีเป็นผู้ปกครองครัวเรือน เมื่อมีข้อโต้แย้งขึ้นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้เฒ่าผู้แก่ ย่อมเข้ามาจัดการชำระข้อพิพาทให้ปรองดองกันหากมีข้อโต้แย้งที่เกินกว่าหัวหน้าครอบครัวจะตัดสินได้ เท่านั้นที่จะไปกล่าวต่อพระมหากษัตริย์ดังมีข้อความตอนหนึ่งในหลักศลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า ¹

"ถ้าไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุนผิดแพกแสบกว้างกัน (พระองค์) ใดสวนดูแท้แลจจริงแล่งความแก่เขาด้วยชื่อ ป่อเข้าผู้ลัก" และอีกตอนหนึ่งว่า "ในปากประตุ (วัง) มีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้วัน ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีด้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าขุน บ่ไว้ไปสั่งกระดิ่งอันนั้นแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ" ตามข้อใจความในศลาจารึกนี้ ได้ความว่าระเบียบซึ่งราษฎรชาวเมืองสุโขทัยมาฟังพาวาศัยพระราชวินิจฉัยนั้น มีสองประเภทคือ ประเภทที่ 1 คู่ความทั้งสองฝ่ายมาทูลเล่าเหตุการณ์ที่วิวาทกัน และพระราชวินิจฉัยตัดสินความตามข้อเท็จจริงและประเภทที่ 2 ก็คือ ผู้รับทุกข์หรือผู้เสียหายแต่ฝ่ายเดียวมาร้องฟ้องต่อพระเจ้าแผ่นดิน กล่าวโทษผู้ทำร้ายหรือผู้ทำความเสียหาย ²

¹ ร. แลงกานต์ "ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา," วารสารอัยการ 9 (มิถุนายน 2529), : 12 - 13.

² ระเบียบประเภทที่ 2 นี้ เป็นที่เรียกกันในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า ถวายฎีกาและใช้ตลอดมาจนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงตอนกลางสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นระเบียบที่มีอายุยืนนาน แต่เป็นการฟ้องพิเศษที่ใช้กันต่อ เมื่อไม่มีทางอื่นเพื่ออำนวยความสะดวกกรรมได้อีก ซึ่งต่อมาก็คือการมาฟ้องร้องต่อศาลนั่นเอง

แต่เมื่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา การฟ้องร้องกล่าวหากันเช่นนี้เกิดมีมากขึ้น เนื่องจาก การที่ลักษณะการปกครองเปลี่ยนแปลงจากแบบคหบดีเป็นแบบ "Aristocratique" คือ แบบที่ พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสมบูรณ์ อำนาจหัวหน้าครอบครัวจึงลดน้อยลง และหัวหน้าทางการ เมืองมีอำนาจมากยิ่งขึ้น ผู้เฝ้าผู้แก่เลิกไม่เกี่ยวข้องกับระหว่างคู่ความให้ตกลงกันโดยประณี ประนอมดังเดิม ฝ่ายหัวหน้าทางการเมือง เช่น มุลนาย ไม่ได้รับหน้าที่เป็นคนกลางตัดสิน ความแทนหัวหน้าครอบครัว เพราะชาวเมืองไม่ไว้ใจ ไม่เชื่อใจ แต่กลัวว่ามุลนายจะให้ อำนาจของตนในทางที่เสื่อมยศธรรม ดังนั้นตามกฎหมายเก่ามุลนายจึงเป็นแต่ผู้ติดต่อระหว่าง ประชาชนและศาล เช่น เป็นผู้รับหนังสือฟ้องจากราชฎรส่งให้ศาลหรือมีหน้าที่จับกุมส่งราชฎรที่ ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดให้ไปขึ้นศาล เป็นต้น แต่หน้าที่ดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องกับพิจารณา คดีเลยแม้แต่น้อย

ในทางประวัติศาสตร์การดำเนินคดีอาญาของไทยตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ดี สมัย กรุงธนบุรีก็ดี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ดี ก็คงเป็นไปในลักษณะดังที่กล่าวมาแล้ว โดยไม่มี อัยการฟ้องความแผ่นดิน เอกชนผู้เสียหายต้องดำเนินการฟ้องร้องจัดหาพยานหลักฐานและดำเนิน คดีในศาลด้วยตนเอง ³

ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งเป็นการ นำวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาของอังกฤษมาใช้เป็นครั้งแรก กฎหมายฉบับนี้เองได้จัด ให้มีการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ควบคู่กันไปกับการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน ทั้งนี้ได้ให้อัยการ ทาหน้าที่ดังกล่าวในนามของแผ่นดิน ดังปรากฏในหมวด 2 ว่าด้วยการชำระความแผ่นดิน มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า "บรรดาความทั้งปวงซึ่งมีโทษหลวง เช่น ความหาว่ากบฏ ประทุษร้าย หาว่ากระทำผิดร้ายฆ่าคนตาย ฯลฯ ถ้าไม่มีคนใดคนหนึ่ง เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้ล่วงละเมิด พระราชอาญาแต่ผู้นั้นไม่ติเตียนความเรื่องนั้นต่อไปด้วยเหตุประการใดก็ดี ต้องเป็นหน้าที่ของ

³ กุลพล พลวัน, "ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย" วารสาร อัยการ 9 (พฤษภาคม 2529) : 77 - 78.

เจ้าพนักงานกรมอัยการ" และมาตรา 8 บัญญัติว่า "ให้เจ้าพนักงานอำเภอ กำนัน กง
 ตระเวนและกองโตะสวนทอหลวง ในกรุงและหัวเมืองสืบสวนหาตัวพยานหรือสิ่งสำคัญอันเป็น
 หลักฐานส่งมาให้กรมอัยการหรือเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายที่จะเป็นผู้ฟ้องคดีนั้นเสมอไป"

อย่างไรก็ตาม เมื่อครั้งที่ประเทศไทยมีตำแหน่งยกบัตรนั้น ยกบัตรก็ทำหน้าที่สอบสวน
 ฟ้องร้องคดีอาญา พนักงานตำรวจมีหน้าที่เพียงผู้จับกุมผู้กระทำความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิด
 มาส่งให้ยกบัตรเท่านั้น สำหรับศาลก็ทำการไต่สวนคดีอาญาเริ่มต้นคดี แล้วส่งสำนวนไต่สวน
 นั้นให้อัยการฟ้องดำเนินคดี ซึ่งเท่ากับศาลทำการสอบสวนคดีอาญานั้นเอง 4

เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 อันเป็นฉบับ
 ที่ใช้บังคับอยู่ปัจจุบัน กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้อัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาต่อศาลเท่านั้น 5
 ดังนั้นตามคำจำกัดความดังกล่าวจึงประสงค์ให้อัยการมีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น ไม่ให้มี
 หน้าที่สอบสวนคดีอาญาด้วย การสอบสวนคดีอาญาอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดย
 ตลอด 6 เจ้าพนักงานผู้มี "อำนาจและหน้าที่สอบสวน" ตามกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ เจ้าพนักงาน
 สองฝ่ายคือ เจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง (เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ
 ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีกรมการปกครอง ปลัดกระทรวงมหาดไทย)

4 จิตติ เจริญญา "บทบาทในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญา," บทบัญญัติ
 40 (2520) : 109.

5 มาตรา 2 (5) "พนักงานอัยการ" หมายความว่าถึงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้อง
 ผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้เป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจ เช่นนั้นก็ได้

6 มาตรา 2 (6) "พนักงานสอบสวน" หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย
 ให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

แต่หน่วยงานใดจะมี "หน้าที่" สอบสวนคดีอาญาที่ต้องเป็นไปตามมาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า "อำนาจศาล อำนาจผู้พิพากษา อำนาจพนักงานอัยการ และอำนาจพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายว่าด้วยการจัดตั้งศาลยุติธรรม และระบุนาหน้าหน้าที่ของผู้พิพากษา หรือซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ๆ

ในอดีตได้มีการโอนอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาไปมาระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจหลายครั้งด้วยกัน คือ

- พ.ศ. 2478 - 2481 หน้าที่สอบสวนอยู่กับฝ่ายปกครองฝ่ายเดียว
- พ.ศ. 2482 - 2487 หน้าที่สอบสวนอยู่กับตำรวจฝ่ายเดียว
- พ.ศ. 2488 หน้าที่สอบสวนอยู่กับตำรวจและฝ่ายปกครอง โดยฝ่ายปกครองเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน
- พ.ศ. 2489 - 2502 หน้าที่สอบสวนอยู่กับฝ่ายปกครอง โดยฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ) มีอำนาจแต่งตั้งให้ตำรวจทำการสอบสวน
- พ.ศ. 2503 - 2506 หน้าที่สอบสวนอยู่กับตำรวจและฝ่ายปกครอง โดยนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ตำรวจเป็นพนักงานสอบสวน (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 8/2502 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2502)
- ตั้งแต่ 15 พฤศจิกายน 2506 หน้าที่สอบสวนเป็นของตำรวจฝ่ายเดียว (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 1/2506 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2506)
- ปัจจุบัน การสอบสวนเป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายเดียว (ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 สาเหตุที่มีการโอนหน้าที่สอบสวนกันไปมาระหว่างฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครองก็เนื่องมาจากมีการพิจารณาเห็นว่าการสอบสวนตามกฎหมายมิได้ให้ความเป็นธรรมเท่าที่ควร จึงได้โอนหน้าที่ไปให้ฝ่ายหนึ่งทำการสอบสวนแทนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยหวังว่าจะทำให้การสอบสวนเป็นธรรมมากขึ้น

ปัญหาที่กล่าวมานี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพราะความสำคัญของอำนาจสอบสวนและเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงปัญหาการขัดแย้ง แต่การพิจารณาแก้ไขปัญหานี้เรื่องนี้ก็มีได้กว้างขวางออกไป การให้อำเภอมีอำนาจสอบสวนร่วมกับ ตำรวจ โดยอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน จะทำให้การสอบสวนมีลักษณะคานกันในการใช้อำนาจได้ดีขึ้น คือป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบได้โดยง่ายแต่ฝ่ายเดียว แต่ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมีมากกว่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานะความเป็นอิสระของผู้มีอำนาจสอบสวน และความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเฉพาะด้านในเรื่องการสอบสวนทาสนวนเพื่อไปสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม ⁷

3.2 ระบบการสอบสวนของไทยกับการคานกันแห่งอำนาจ (Check and Bakance)

ระบบสอบสวนเป็นการเริ่ม "กระบวนการยุติธรรม" ขึ้นต้นอย่างแท้จริงและกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะต้องให้กลไกของรัฐเกิดการคานกัน (Check and Balance) กล่าวคือ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การคานกันของระบบการสอบสวน - ฟ้องร้องของเจ้าพนักงาน (นอกเหนือจากการฟ้องร้องโดยประชาชน) ของประเทศฝ่ายแองโกลแซกซอน เกิดจากตำรวจซึ่งเป็นตำรวจท้องถิ่น (ซึ่งมีการควบคุมโดยระบบเทศบาล และมีการเลือกตั้งจากท้องถิ่น) โดยที่ทางราชการส่วนกลางไม่สามารถไปสร้างอิทธิพลในทางที่ไม่ถูกต้องกับตำรวจท้องถิ่นได้ เพราะตำรวจท้องถิ่นขึ้นตรงต่อหน่วยควบคุมตำรวจของท้องถิ่นเอง หรือในกรณีการคานกันของระบบสอบสวน - ฟ้องร้องของประเทศฝ่ายประมวลกฎหมาย ก็เกิดจากการวางองค์กรของรัฐให้มีฐานะต่างกัน มีอำนาจหน้าที่คานซึ่งกันและกันและมีระบบการตรวจสอบภายในคือตำรวจสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมในด้านการทำงานโดยอัยการ และอยู่ภายใต้การสอบสวนความประพฤติโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา ตำรวจซึ่งจะเป็นพนักงานสอบสวน

⁷ อมร จันทรสมบูรณ์, "อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในขบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย," บทบัญญัติ 30 (มกราคม 2516): 621.

ส่วนจะถูกแต่งตั้งโดยคำสั่งแต่งตั้งร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เช่น ระบบอัยการของฝรั่งเศสมีกลไกตรวจสอบภายในให้เกิดการคานกันระหว่างรัฐมนตรียุติธรรม และคณะกรรมการอัยการ

สำหรับระบบการสอบสวน - ฟ้องร้องของประเทศไทยเราเป็นวิธีวางลำดับชั้นจากล่างไปสูง โดยไม่มีการคานกัน ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน (ซึ่งในบางสมัยก็ให้อำนาจสอบสวนนี้แก่พนักงานฝ่ายปกครองด้วย แต่ปัญหาก็คงมีอยู่ในลักษณะเดียวกัน) ซึ่งเป็นผู้เริ่มต้น "สำนวนคดี" ตำรวจสอบสวนของเราอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาตามสายตรงแต่เพียงฝ่ายเดียว คืออธิบดีกรมตำรวจ (และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย) ตำรวจของเรานั้นเป็นตำรวจของราชการส่วนกลางทั้งสิ้น ไม่มีการควบคุมโดยระบบสภาท้องถิ่นในตนเองเดียวกับประเทศฝ่ายแองโกลแซกซอนซึ่งเป็นระบบท้องถิ่น

ขั้นที่สอง พนักงานอัยการ ตามกฎหมายของเราศาลยุติธรรมมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้อง แต่อำนาจนี้ศาลเราใช้ อำนาจจำกัดมาก และตัวบทกฎหมายก็ไม่ชัดเจน อำนาจนี้ควรจะเป็นอำนาจที่กว้าง คือ คล้ายกับอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนของฝรั่งเศส กล่าวคือ ศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการหาความจริงเพื่อนำผู้กระทำผิดทางอาญามาลงโทษ วิธีการไต่สวนมูลฟ้องก็ดี วิธีการพิจารณาคดีอาญาก็ดี ควรบัญญัติวิธีการและควรแสดงให้เห็นชัดในความมุ่งหมายนี้ เอกชนที่ฟ้องคดีอาญานั้นได้กระทำหน้าที่ส่วนหนึ่งให้แก่รัฐ ไม่เหมือนกับเอกชนที่ฟ้องคดีแพ่ง

ระบบการสอบสวนที่วางลำดับชั้นไว้ดังที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ปัญหาขั้นต้นซึ่งเปรียบเสมือนปัญหา "คอขวด" ของกระบวนการยุติธรรมของเราก็คือ ตำรวจ (หรือพนักงาน

ฝ่ายปกครอง) ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนนั่นเอง เพราะถ้าแก้ปัญหาเรื่องการสอบสวนไม่ได้ องค์การที่อยู่เบื้องบนคือพนักงานอัยการหรือศาลยุติธรรมก็คงทำอะไรไม่ได้มากนัก⁸

ดังนั้นจากที่กล่าวมาเรามีข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับระบบสอบสวนของประเทศไทย ก็คือ ระบบการสอบสวนส่วนใหญ่เกือบจะทั้งหมดในโลกจะไม่มีการใช้ระบบหรือวิธีการอย่างไร ประเทศไทยเราใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยการที่แยกองค์การในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ออกจากกันโดยเด็ดขาด คือ พนักงานสอบสวนอาจเป็นตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครอง เป็นผู้ทำหน้าที่สอบสวน อัยการเป็นผู้สั่งสำนวนฟ้องหรือไม่ฟ้อง และศาลเป็นผู้วินิจฉัย แต่ในระบบสอบสวนสากลที่เขาใช้กันอยู่ทั่วโลกก็คือ ระบบการสอบสวนนั้น จะไม่ยอมให้องค์การหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งฝ่ายเดียวทำหน้าที่ในการไต่สวนเบื้องต้นหรือสอบสวน จะต้องมีการให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์การอื่นเข้ามารับรู้เป็นการคานและดุลย์กันตามนัยดังกล่าว

นอกจากนี้ในประเทศไทยเรายังมีคำกล่าวกันอีกว่า ระบบการสอบสวนของไทยเป็นการใช้ระบบกล่าวหา⁹ ซึ่งในระบบการสอบสวนสากลทั้งหลายอาจกล่าวได้ว่าเขาใช้ทั้งระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ผสมผสานกัน โดยใช้ระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) ในขั้นการไต่สวนเบื้องต้น หรือสอบสวนโดยองค์การหรือเจ้าพนักงานที่ต้องคานและดุลย์ซึ่งกันและกันไม่ไว้แต่เพียงโดยคนใดคนหนึ่งหรือองค์การใดองค์การหนึ่งเท่านั้น ส่วนในกรณีของการเปิดเผยข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นลักษณะข้อหนึ่งของ Accusatorial System นั้นเขาจะใช้ในขั้นพิจารณาในศาล ที่กล่าวมานี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของระบบการสอบสวนสากล

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 629.

⁹ พัฒนะ ไชยเศรษฐ, "ผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ," วารสารอัยการ 7 (มิถุนายน 2527) : 29 - 30.

มีปัญหาที่น่าติดตามว่า เหตุใดระบบการสอบสวนในต่างประเทศจึงไม่ยอมมาฟ้องคดีกรวดงค์กรหนึ่งแต่เพียงองค์กรเดียว เป็นผู้มื่ออำนาจทำการสอบสวนและทำมาในประเทศทั้งหลาย จึงกำหนดให้อัยการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนหรือควบคุมการสอบสวน เช่น เยอรมัน หรือ ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งให้อำนาจอัยการทำการสอบสวนและควบคุมการสอบสวนโดยอัยการเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบการสอบสวน หรือในคดีอุกฉกรรจ์ และบางประเทศอาจให้เป็นเรื่องของผู้พิพากษาสอบสวน เช่น ในฝรั่งเศส เป็นต้น ซึ่งถ้าถามถึงเหตุผลแล้ว คำตอบก็คือ เพื่อที่จะเป็นการสร้างดุลยำนการสอบสวนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาวิธีหนึ่งนั่นเอง

3.3 เป้าหมายการสอบสวน

หน้าที่อันสำคัญประการหนึ่งของรัฐต่าง ๆ ก็คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งเป็นภัยที่ร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นและทำให้เกิดความไม่สงบสุข การปราบปรามอาชญากรรมตามที่กล่าวถึงก็คือ การมีกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเริ่มต้นจากการสืบสวนและสอบสวนว่า มีการกระทำผิดต่อกฎหมายขึ้นหรือไม่ หากมีอาชญากรรมเกิดขึ้นก็ต้องหาผู้ต้องหาต่อไปว่าใครเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งเมื่อรู้แล้วก็ต้องเรียกหรือจับกุมตัวผู้กระทำผิดมาสอบสวน และฟ้องร้องเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดไปตามสมควรแก่ความผิด

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าในประเทศภาคพื้นยุโรป ซึ่งมีการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นมีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานหลักของรัฐทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องซึ่งมีลักษณะทางองเดียวกับประเทศไทยเราโดยเป็นประเทศที่มีระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นเดียวกัน แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราจะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ค่อนข้างกว้างขวาง แต่ข้อความในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 32 ที่ว่า "เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำหัดดีของอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการ

นั้น ๆ ได้ นั้นก็แสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของ รัฐ ซึ่งอำนาจการสอบสวนของอัยการไทยนั้น หากจะแตกต่างกันบ้างกับของประเทศภาคพื้น ยุโรปก็ตรงที่งานการดำเนินคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรปนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ เริ่มดำเนินคดีอาญาเองได้ หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็น เจ้าพนักงานตำรวจ เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญา หรือสอบสวนคดีอาญา (แต่การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นก็ต้องถือว่าเป็นการดำเนิน คดีอาญา เพื่อพนักงานอัยการ)

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็คือ การตรวจสอบว่าความจริงในเรื่องนั้นเป็น อย่างไร เหตุนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 จึงบัญญัติว่า "ให้ พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบ ข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามโซ่และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำ ผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด" และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติ อันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ซึ่งแสดงว่าพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและ ผลดีแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงาน อัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือต้องรวบรวมข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการสามารถอาจใช้ประกอบ คุณพินิจในการสั่งคดี รวมตลอดถึงการที่พนักงานอัยการจะสามารถอาจใช้แถลงต่อศาลเพื่อ ประกอบการพิจารณาของศาลในการที่จะลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่จำเลย กระทำ ซึ่งในส่วนของพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ก็บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่ง พยานมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไปได้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับพนักงานสอบสวนก็ดี หรือ พนักงานอัยการก็ดี ดังที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า เจ้าพนักงานของรัฐทั้งสอง จะต้องดำเนินคดี โดยความรอบคอบและเที่ยงธรรมนั่นเอง 10

10 คณิต ฒ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," วารสารนิติศาสตร์ 15 (กันยายน 2528) : 13 -14.

3.3.1 ความสำคัญของการสอบสวน

โดยปกติ เมื่อมีการกล่าวถึงอำนาจในกระบวนการยุติธรรม คนทั่วไปมักจะนึกถึงแต่อำนาจของศาลยุติธรรมที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นส่วนใหญ่ ว่าเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดแต่ในทางพฤตินัยแล้ว ผู้ที่อยู่ในสายงานกระบวนการยุติธรรมทั้งหลายคงจะตระหนักกันดีว่าอำนาจที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดมาแต่เบื้องต้นนั้น คือ อำนาจการสอบสวนเพราะการสังคดีและการดำเนินคดีของอัยการ ตลอดจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลนั้น ต่างก็ต้องอาศัยเนื้อหาสาระตามสำนวนการสอบสวนเป็นส่วนสำคัญ ถ้าหากสำนวนการสอบสวนถูกทักขึ้นอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ชอบ หรือไม่เป็นที่ชอบด้วยประการใด ๆ เสียแล้ว ผลการวินิจฉัยของอัยการและของศาลก็ยากนักที่จะออกมาอย่างถูกต้องและชอบธรรม เพราะในทางปฏิบัติโดยทั่วไปอัยการจำเป็นต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวน ต้องพยายามดำเนินคดีให้ได้ความตามการสอบสวน และศาลก็จำเป็นต้องวินิจฉัยคดีไปตามข้อเท็จจริงที่อัยการนำมาสืบเสนอต่อศาล เปรียบได้กับการเดินทางของคนที่ไม่เริ่มเดินไปในทิศทางที่ผิดเสียแต่แรกแล้วก็ไม่รู้มีทางที่จะไปถึงจุดหมายปลายทางได้

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ดีที่ชอบและที่ควรนั้น ต้องเป็นการชอบด้วยกฎหมาย มีเมตตาธรรมและรวดเร็วดังที่ศาลฎีกาได้เคยชมเชย ข้าราชการที่ทำการสืบสวนสอบสวนได้รวดเร็วฉับพลัน จับคนร้ายได้ทันท่วงทีไว้ในศาลฎีกา 2 เรื่องคือ 11

- ศาลฎีกาที่ 61/2454 ศาลฎีกาได้ชมเชยว่า "ความปรากฏว่า การสืบสวนสอบสวนทันท่วงทีจับไว้ได้หลักฐานมั่นคง จับอ้ายเหล่าร้ายมีอาหั้นหรืออาญาแผ่นดินไว้ได้ ย่อมอาศัยความกล้าหาญของนายอำเภอปลงใจในราชการ ควรที่ได้เสนอความขอให้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท"

11 อุทัย สุภานิตย์, "พนักงานสอบสวนกับศาล," บทบัญญัติ 30 (2516): 647 - 648.

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 54/2454 ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ว่า "การไต่สวนคดีอาญา เพื่อฟ้องเอาโทษผู้กระทำความผิดนั้น เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการโดยพินิจพิจารณาให้มั่นคงในชั้นแรก ผู้มีหน้าที่ไต่สวนจะต้องอาศัยพินิจพิจารณาหลักฐานให้มั่นคง และดำเนินการราชการมาให้ดี ไม่ให้พลาดพลั้ง ไม่ให้สะเพร่าแต่ในชั้นแรก จึงจะไม่เสียรูปความ ถ้าว่าทนายทนายเหลือแก่เหตุผลมา โดยหละหลวมก็ดี โดยไม่รู้เท่าถึงการนั้นก็ดี แม้จะทูลเกล้าถวายฎีกาก็หาประโยชน์ไม่ได้เลย มีแต่แสดงถึงความดิ่งดันไปตามแบบกระบวนสำนวนความ ทำให้ต้องเหนื่อยยากลำบากไปแทบทุกกระทรวง ทบวง กรม"

ความสำคัญของอำนาจการสอบสวนและการควบคุมการสอบสวนนี้ได้มีการกล่าวถึงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเรื่อยมา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่ารัฐบาลในยุคหนึ่งได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นนโยบายของรัฐบาล เกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมของไทย ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งของคำกล่าวของ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พลเอกสิทธิ จิรโรจน์) ที่กล่าวตอบและเปิดการประชุม "อัยการจังหวัดและอัยการพิเศษประจำเขต" ที่วราขอาณัติจักร พ.ศ. 2526¹² มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้ ". . .ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต้องมีใจกว้างมีการประสานงานกันอย่างดี มิใช่จะต่างคนต่างทำและต้องมองเห็นประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเหนือสิ่งอื่นใด . . ." และอีกตอนหนึ่งว่า ". . .ให้มีการควบคุมการสอบสวน นอกจากการควบคุมโดยสายงานของผู้บังคับบัญชาสายตรงของผู้สอบสวน ทั้งนี้โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจรับผิดชอบควบคุมการสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดีและจะมอบหมายหน้าที่การสอบสวนให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้ . . ."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² จิตติ เจริญญา, "บทบาทของอัยการในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญา," บทบัญญัติ 40 (2520) : 104 - 112.

นอกจากการสอบสวนจะมีความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย การสอบสวนยังถือเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการอีกด้วย เนื่องจาก มาตรา 120 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน" กล่าวคือ การสอบสวนนี้จะจำเป็นก็ต่อเมื่อเป็นคดีอาญาซึ่งอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ส่วนคดีอาญาซึ่งราษฎรเป็นโจทก์นั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติเหมือนอย่างมาตรา 120 ว่าห้ามมิให้ฟ้องโดยมิได้มีการสอบสวน ทั้งนี้ก็เพราะว่าคดีอาญาซึ่งราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเองนั้นจะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน จนศาลเห็นว่าคดีมีมูลจะเอาชนะได้แล้วจึงประทับฟ้อง ดังนั้นจึงผิดกับที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องตามที่กล่าวมานี้

การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 120 ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

- (1) ต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีโอกาสและหน้าที่ทำการสอบสวน ตามมาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (2) พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนภายในเขตอำนาจ เช่น กรณีความผิดอาญาได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อได้ว่าได้เกิดหรือผู้ต้องขังที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนก็ให้พนักงานสอบสวนในเขตนั้นสอบสวน (ตามมาตรา 18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) หรือกรณีความผิดคาบเกี่ยวหลายท้องที่ก็ให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ (ตามมาตรา 19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) หรือกรณีความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทยก็ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้ (ตามมาตรา 20 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) เป็นต้น

การสอบสวนคดีอาญา เป็นขั้นตอนทางกฎหมายอันมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาโดยตรง ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงบัญญัติไว้โดย

ละเอียดเกี่ยวกับศหรือตำแหน่งของผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา¹³ และบัญญัติรายละเอียดวิธีการสอบสวนไว้โดยละเอียด การสอบสวนที่กระทำผิดขั้นตอนของกฎหมายในสาระสำคัญอาจมีผลทำให้การสอบสวนคดีนั้น ๆ เสียไป และมีผลทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญานั้น ๆ ต่อศาล หรือหากฟ้องไปและความปรากฏในชั้นศาล ศาลก็อาจพิพากษายกฟ้องได้ เช่น การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีดังกล่าว หรือการสอบสวนคดีอาญาที่ยอมความกันได้โดยไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

3.3.2 วิเคราะห์ความหมายของการสอบสวน

ความหมาย "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ¹⁴

การสอบสวนตามบทบัญญัติข้างต้น จึงหมายถึงอำนาจกระทำการของพนักงานสอบสวนที่สำคัญคือ

ก. การรวบรวมพยานหลักฐาน

ในการสอบสวนคดีอาญานั้น พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่จะหาได้มาประกอบสำนวนการสอบสวน เพื่อจะได้ทราบว่าผู้ต้องหาหรือผู้กระทำ

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 - 21.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

ความผิดเป็นใคร และได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหา¹⁵นั้นจริงหรือไม่ พยานหลักฐานพอพียงหรือไม่ ส่วนพนักงานสอบสวนจะสอบพยานหรือหาหลักฐานมาได้มากน้อยเพียงใด เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน แม้จะมีพยานรู้เห็นเหตุการณ์เป็นจำนวนหลายสิบคน แต่พนักงานสอบสวนอาจสอบสวนไว้เพียง 3 คน ซึ่งเห็นว่าเพียงพอแล้วก็ได้ ไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานนั้นไว้หมดทุกคน ซึ่งดุลพินิจดังกล่าวถือว่าเป็นไปตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ว่าให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด 15

คำว่า "หลักฐาน" ในที่นี้หมายถึง พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ รวมตลอดถึงเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เช่น พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดใบอนุญาตเดินเรือไว้ได้ไม่เกินเวลาอันสมควร เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้น เพราะใบอนุญาตเดินเรือใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจรวบรวมเพื่อสอบสวนได้ เจ้าพนักงานสอบสวนได้กระทำตามหน้าที่โดยสุจริต ไม่มีเจตนาจะแก่งัดกันแล้วก็ไม่เป็นการทะเลาะเมิด 16

ข. การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนกระทำเพื่อทราบข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามข้อนี้ เท่าที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจกระทำอันถือว่าเป็นอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนพอสรุปได้ดังนี้ คือ

15 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

16 ค.พิพากษาฎีกาที่ 837/2486

1) รับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ

พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจดำเนินการสอบสวนคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อการกระทำอันเป็นความผิดนั้นปรากฏขึ้นแก่พนักงานสอบสวนเอง หรือโดยการร้องทุกข์และการกล่าวโทษ ตามนัยที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

"คำร้องทุกข์" หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ" 17

"คำกล่าวโทษ" หมายความว่า การที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น 18 ซึ่งหลักปฏิบัติว่าด้วยคำกล่าวโทษนั้น กฎหมายกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยหลักปฏิบัติแห่งคำร้องทุกข์มาบังคับใช้ โดยอนุโลม แต่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับคำกล่าวโทษจะไม่บันทึกคำกล่าวโทษในกรณีดังต่อไปนี้ก็ได้ คือ

- 1) เมื่อมีผู้กล่าวโทษไม่ยอมแจ้งว่าเขาคือใคร และ
- 2) เมื่อคำกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือในกรณีที่คำกล่าวโทษซึ่งบันทึกแล้วแต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลงลายมือชื่อ เจ้าพนักงานผู้รับคำกล่าวโทษจะไม่จัดการแก่คำกล่าวโทษนั้นก็ได้ 19

17 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7)

18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8)

19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 127

2) อำนาจตรวจตัว สิ่งของและที่ทาง

ให้ม้อำนาจตรวจตัวผู้เสียหาย เมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของ หรือที่ทาง อันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทบทวนภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพถ่ายฉาย เลย์ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับาให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำห้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น 20 ซึ่งพออธิบายได้ดังนี้ 21

2.1 อำนาจตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจผู้เสียหายนี้ พนักงานสอบสวนจะกระทำได้ที่ต่อเมื่อผู้เสียหายเขายินยอม ถ้าเขาไม่ยินยอมพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไปตรวจผู้เสียหายผู้นั้นได้ เช่น กรณีที่ผู้หญิงถูกข่มขืนกระทำชำเรา ถ้าหญิงนั้นไม่ยอมให้ตรวจตัวเขา พนักงานสอบสวนจะต้อตั้งเข้าไปตรวจไม่ได้ แม้ว่าจะมีหลักฐานที่สำคัญเพียงใดก็ตาม

2.2 อำนาจตรวจค้นตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจตัวผู้ต้องหาได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาก่อน ดังเช่น การตรวจผู้เสียหายถึงแม้ผู้เสียหายจะไม่ยินยอมให้ตรวจก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ใช้อำนาจหรือกำลังเท่าที่เหมาะสม เพื่อให้การตรวจได้ผลได้ วิธีการตรวจคงต้อสุภาพและหากผู้ต้องหาเป็นหญิงก็ต้องให้ผู้หญิงเป็นผู้ตรวจ

20 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1)

21 สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2536), หน้า 299 - 300.

2.3 อำนาจตรวจตราสิ่งของ กฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่ตรวจสิ่งของต่าง ๆ ได้ทุกอย่าง ไม่ว่าสิ่งของนั้น ๆ จะเป็นของผู้ใดถ้าสามารถชี้เป็นพยานหลักฐานได้ เช่น คดีลักทรัพย์ในเคหสถานในเวลากลางคืน โดยมีการจับแะประตุน้ำต่าง พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจไปตรวจที่เกิดเหตุได้ โดยตรวจหาลายพิมพ์นิ้วมือแฝงของคนร้ายหรือหลักฐานอื่น ๆ ถ้ามี

2.4 อำนาจตรวจที่ทาง "ที่ทาง" คือ สถานที่เกิดเหตุ รวมตลอดทั้งบริเวณที่เกิดเหตุทั้งหมดด้วย เช่น กรณีตามตัวอย่างข้อ 2.3 นั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจสถานที่เกิดเหตุ คือ ประตู หน้าต่าง ที่ถูกคนร้ายจับแะประตุน้ำต่าง ช่องทางเข้าออกของคนร้ายร่องรอยอื่น ๆ ที่อาจหลงเหลืออยู่ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีต่อไป คดีใดจะต้องทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ แล้วแต่พนักงานสอบสวนจะพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

อนึ่ง พนักงานสอบสวนผู้ใด เมื่อได้กระทำการตรวจค้นตัว สิ่งของหรือที่ทาง ดังได้กล่าวมาแล้ว มีหน้าที่ต้องบันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น และรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไป

3. ตรวจค้นเพื่อพบสิ่งของ

กฎหมายให้อำนาจค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการค้น 22

สิ่งของที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจค้นเพื่อพบนั้น ได้แก่ สิ่งของดังต่อไปนี้คือ

- 3.1 สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด เช่น ยาเสพติดให้โทษ หรืออาวุธปืนที่ยังไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน
- 3.2 สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิด เช่น รับซื้อสินค้าที่รู้ว่ามีผู้ลักลอบนำเข้ามาโดยไม่เสียภาษีหรือไม่ผ่านศุลกากรโดยถูกต้อง
- 3.3 สิ่งของซึ่งได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้การกระทำความผิด
- 3.4 สิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

อย่างไรก็ดี ในตอนท้ายของอนุมาตรา (2) นี้ได้วางหลักไว้ว่า ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย และจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการค้น และการบันทึกในการตรวจค้นโดยเคร่งครัดด้วย

4. อำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ

ตามกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของนั้นมาตามหมายเรียกแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย²³ กล่าวคือในบางกรณี สิ่งของบางอย่างซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้นั้น อยู่ในความครอบครองของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งไม่ใช่ผู้ต้องหา เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลนั้นเอาสิ่งของเหล่านั้นมาให้พนักงานสอบสวน หรือจัดส่งมาให้ก็ได้ โดยตัวไม่ต้องเอามาเอง บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่ให้พนักงานสอบสวนหมายเรียกบุคคลมาเป็นพยาน แต่เรียกให้ส่งสิ่งของในครอบครองมาให้

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (3)

5. อำนาจยึดสิ่งของ

สิ่งของใดที่พนักงานสอบสวนค้นพบ หรือที่หมายเรียกให้ส่งมา ซึ่งสิ่งนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ สิ่งของดังกล่าวนี้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดไว้ได้ 24 ในการยึดสิ่งของต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ถือว่าเป็นของกลางในคดีอาญาซึ่งพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามหลักทั่ว ๆ ไป ว่าด้วยการเก็บรักษาของกลาง 25 เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 เกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดต่อกฎหมายศุลกากรต้องส่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ศุลกากรเก็บรักษา 26 ฉะนั้น ในการยึดสิ่งของดังกล่าว จะต้องพิจารณากระทำเฉพาะที่จำเป็น เพราะสิ่งของบางอย่างใหญ่โตยากแก่การเก็บรักษา หากสิ่งของใดเพียงแต่ตรวจและทำบันทึกรายละเอียดไว้ ก็เป็นการเพียงพอที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยึดไว้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่พนักงานสอบสวนจะพิจารณาเห็นสมควร สิ่งของที่ควรจะต้องยึดก็คือ สิ่งของ หรือของกลางอันเป็นสิ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรืออยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะพิพากษาให้ริบและบรรดาส่งของหรือของกลางที่เข้าประกอบการสอบสวน เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่กล่าวหากัน เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล

6. อำนาจเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ

ตามกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนออกหมายเรียกบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้เสียหาย หรือบุคคลซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

24 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (4)

25 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเก็บรักษาของกลาง พ.ศ. 2480
แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2504

26 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 25

ให้ถ้อยคำหรือให้การต่อพนักงานสอบสวนได้²⁷ ในการดำเนินคดีอาญานั้น จำต้องมีพยานหลักฐานต่าง ๆ พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา พยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะได้มาจากพยานบุคคลบ้าง พยานเอกสารบ้าง พยานวัตถุบ้าง แต่ส่วนใหญ่มาจากพยานบุคคล เพราะได้รู้เห็นเหตุการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น และสามารถอธิบายหรือชี้แจงให้พนักงานสอบสวนหรือศาลเข้าใจได้ แต่บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ส่วนมากไม่ยอมมาเป็นพยานให้ เพราะเห็นว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพ และนอกจากนั้นยังอาจกลัวภัยที่จะมาถึงตัวในภายหลังได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกฎหมายเป็นมาตรการบังคับโดยให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้ ำให้มีอำนาจเรียกบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ ในคดีเรื่องนั้นมาให้การเป็นพยาน และให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การนั้นไว้ โดยให้มาตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้แน่นอน หากผู้ใดขัดขืนหมายเรียกดังกล่าวก็อาจได้รับโทษตามกฎหมายได้

อย่างไรก็ดี ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยาน ดังจะกล่าวต่อไปนี้โดยเด็ดขาด คือ

- (ก) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (ข) พระภิกษุสามเณร ในพุทธศาสนา
- (ค) พระราชาธิบดี ประมุขแห่งรัฐนานาชาติ หรือบุคคลในตำแหน่งทางทูตานุทูต

นอกจากนี้แล้วกฎหมายยังกำหนดไว้ด้วยว่าในการสอบปากคำนั้น พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบาน หรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยพยานบุคคล และในการสอบสวนนั้น ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือนพยานให้ท้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

27 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคแรก

7. อำนาจในการจับ ควบคุมและปล่อย

ตามกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะจับและควบคุม หรือจัดการจับหรือควบคุมผู้ต้องหา หรือบุคคลใด ซึ่งในระหว่างสอบสวน ปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือปล่อยไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 28 ในระหว่างทำการสอบสวน ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือบุคคลใดซึ่งปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดการแก่บุคคลได้ดังต่อไปนี้ คือ

7.1 จับหรือจัดการให้จับ การจับจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการจับคือ จะจับเอง หรือสั่งให้บุคคลอื่นจับบุคคลผู้นั้นแต่การจับจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่จะมีข้อยกเว้นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

7.2 ควบคุม หรือจัดการให้ควบคุมผู้นั้นไว้ กล่าวคือควบคุมเองหรือจะสั่งให้ผู้อื่นควบคุมแทนก็ได้

7.3 ปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ ในระหว่างที่จับและควบคุมไว้ นั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า ให้ประกันตัวผู้ต้องหานั้นเอง ในการปล่อยชั่วคราวนี้ จะปล่อยโดยไม่มีประกันเลย โดยมีประกันหรือโดยมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ หรือปล่อยตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องนั้น ๆ ก็ได้ เช่น ปล่อยในความผิดลหุโทษ คือ พอลงความให้การและรู้ว่าเป็นในครและอยู่ที่ไหน แล้วก็ต้องปล่อยตัวไป เป็นต้น

8. อำนาจสั่งมิให้บุคคลออกไปจากสถานที่ชั่วคราวที่จำเป็น

ตามกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือในสถานที่อื่น ๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วคราวเท่าที่จำเป็น²⁹ ซึ่งในบางครั้งพนักงานสอบสวนอาจจะออกไปทำการสอบสวนยังบ้านของพยานและบางที่เกิดความจำเป็น เช่น เพื่อป้องกันมิให้คนที่อยู่ที่นั้นนำความลับไปบอกกับผู้อื่น หรือเกี่ยวกับความปลอดภัยของพนักงานสอบสวนเอง แต่การสั่งเช่นนั้น จะห้ามไว้ได้เท่าเวลาที่จำเป็นเท่านั้น เมื่อเสร็จแล้วก็ต้องให้เขาออกไป

9. อำนาจที่จะสอบสวนเองหรือส่งประ เต้ินไป³⁰

พนักงานสอบสวนนอกจากจะมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาที่เกิดขึ้นภายในเขตอำนาจของตนได้แล้ว ยังมีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความปลอดภัยอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหาได้ เช่น สอบสวนเพื่อทราบว่าผู้ต้องหาเคยต้องโทษทางอาญามาแล้วหรือไม่ เพื่อทราบว่าผู้ต้องหา มีความประพฤติชั่วร้ายอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อประกอบข้อเท็จจริงหรือได้ทราบวิธีการกระทำผิด อันจะเป็นการสะดวกในการหาหลักฐานมาฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป เมื่อได้ข้อความอย่างไรต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ

ตามที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่า อำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปัจจุบันนับว่าสำคัญยิ่ง เพราะเป็นทางเริ่มต้นแห่งคดีในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดอาญาทั้งปวงที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 137

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138

3.3.3 ผู้มีอำนาจสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³¹ ได้กำหนดผู้มีอำนาจสอบสวนไว้ดังนี้

1) ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี

1.1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่³²

31 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 - 20

32 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17) "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่" หมายความว่าถึงเจ้าพนักงานดังต่อไปนี้

- (ก) ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ข) รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ค) ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
- (ฅ) ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ง) อธิบดีกรมการปกครอง
- (จ) รองอธิบดีกรมการปกครอง
- (ฉ) ผู้อำนวยการกองการสอบสวนและนิติกรรมการปกครอง
- (ช) หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้างานในกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง
- (ซ) ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง
- (ฌ) ผู้ว่าราชการจังหวัด
- (ฎ) รองผู้ว่าราชการจังหวัด
- (ฏ) ปลัดจังหวัด
- (ณ) นายอำเภอ

เชิงอรรถ (32) ต่อ

- (ฐ) ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
- (ฑ) อธิบดีกรมตำรวจ
- (ฒ) รองอธิบดีกรมตำรวจ
- (ณ) ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ
- (ด) ผู้บัญชาการตำรวจ
- (ต) รองผู้บัญชาการตำรวจ
- (ถ) ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ
- (ท) ผู้บังคับการตำรวจ
- (ธ) รองผู้บังคับการตำรวจ
- (น) หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด
- (บ) รองหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด
- (ป) ผู้กำกับการตำรวจ
- (ผ) ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเขต
- (ฝ) รองผู้กำกับการตำรวจ
- (พ) รองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเขต
- (ฟ) สารวัตรใหญ่ตำรวจ
- (ภ) สารวัตรตำรวจ
- (ม) ผู้บังคับกองตำรวจ
- (ย) หัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า

นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

- (ร) หัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า

นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

เชิงอรรถ (32) ต่อ

ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึง ผู้รักษาการแทนเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้วแต่ผู้รักษาการแทนเจ้าพนักงานใน (ม) (ย) และ (ร) ต้องมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปด้วย

หมายเหตุ มาตรา 2 (17) แก้ไขโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2483 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 57 ตอนที่ 38 หน้า 501 วันที่ 8 ตุลาคม 2483) แก้ไขครั้งที่สองโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2493 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 67 ตอนที่ 60 หน้า 979 วันที่ 7 พฤศจิกายน 2493) แก้ไขครั้งที่สาม โดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2496 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 70 ตอนที่ 10 หน้า 198 วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2496) แก้ไขครั้งที่สี่โดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2501 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 78 หน้า 521 วันที่ 7 ตุลาคม 2501) แก้ไขครั้งสุดท้ายโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2535

1.2 ปลัดอำเภอ

1.3 ตำรวจตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

2) ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ได้แก่ ตำรวจตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

3) ความผิดที่กระทำลงนอกราชอาณาจักร อธิบดีกรมอัยการ หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ และจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้

3.4 ประวัติความเป็นมาและการดำเนินคดีศาลากรก. ประวัติความเป็นมาของการศาลากร 33

สมัยสุโขทัย ปรากฏในศิลาจารึกของพระเจ้ารามคำแหงมหาราชว่า "เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัย ในนั้นมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่อเอาจกอบไฟพรุ่งทาง" คำว่า จกอบหรือจกอบ คือ ภาษีที่เรียกเก็บจากสินค้าเข้าออก อาจเรียกเก็บโดยชักจากสินค้าเป็นส่วนลดหรือเก็บเงินเป็นอัตราตามขนาดของยานพาหนะเมื่อขนส่งสินค้าผ่านด่าน ซึ่งจากข้อความในศิลาจารึกอาจกล่าวได้ว่า ชาติเรามีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติและรู้จักเก็บภาษีจากสินค้าที่เรียกว่า จกอบมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและเป็นเมืองปลอดภาษีในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชโดยทรงงดเก็บจกอบเสีย แต่การศาลากรในสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏหลักฐานว่า ดำเนินการและบริหารงานโดยใคร และอย่างไร

---

33 ชื่อผู้แต่ง, ประวัติความเป็นมาของกรมศาลากร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2532. (กรมศาลากร จัดพิมพ์ในงานพระกรุณาธิคุณพระราชทาน ทอด ณ วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ, 3 พฤศจิกายน 2532).

สมัยอยุธยา ซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนาน และรุ่งเรืองที่สุด การศุลกากรสมัยอยุธยา ดำเนินการโดยรัฐคือ พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งข้าราชการให้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งส่วยสาอากร หรือภาษีอากรในปัจจุบันจะได้นำทรัพย์สินที่ได้มาใช้ในการบริหารบ้านเมือง วิชาการของการศุลกากรในสมัยนี้ ยกตัวอย่างคือ มีการจัดส่งเรือสำเภาลงออกไปค้าขายสินค้ายังต่างประเทศและเก็บผลประโยชน์โดยตรง ทางราชการจึงตั้งคลังสินค้าเป็นที่รวบรวมสินค้าออกต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ชาวต่างประเทศเลือกซื้อเอาออกไปโดยสะดวก และรับเหมาซื้อสินค้าจากต่างประเทศเก็บไว้ในคลังสินค้าเพื่อจำหน่ายปลีกให้ราษฎร มีการกำหนดสินค้าต้องห้ามให้ซื้อขายได้เฉพาะทางราชการเท่านั้น

สมัยธนบุรี บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามและมีระยะเวลาสั้น ไม่ปรากฏว่ามี วิชาการในด้านนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ พอจะสรุปเรื่องเกี่ยวกับการศุลกากรได้ดังนี้

รัชกาลที่ 1 มีการค้าขายกับต่างประเทศตามปกติและดำเนินการโดยกรมพระคลัง ไม่มีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการศุลกากรแต่อย่างใด

รัชกาลที่ 2 มีเรื่องเกี่ยวกับการศุลกากร คือ ในปี พ.ศ. 2364 Marquis Hastings ผู้สำเร็จราชการของอังกฤษประจำอินเดียแต่งตั้ง Dr. John Crawford ให้มาเจรจาขอลดหย่อนวิธีการเก็บภาษีของเราซึ่งชาวต่างประเทศเห็นว่ามิใช่น้อยยกตัวอย่างเช่น สินค้าที่ทางราชการรับซื้อจะให้ราคาต่ำ ส่วนสินค้าทางราชการขายให้จะคิดราคาสูง แต่การเจรจาในครั้งนั้นไม่เป็นที่ตกลงกัน

รัชกาลที่ 3 ไทยได้มีการทำสนธิสัญญาระหว่างการศุลกากรกับอังกฤษ และสำหรับอเมริกาในเรื่องการเก็บภาษีศุลกากร โดยตกลงกันว่าเรือซึ่งบรรทุกสินค้าเข้ามาขายเก็บตามขนาดกว้างของเรือในอัตราวาละ 1,700 บาท เรือเปล่าเข้ามาซื้อสินค้าเก็บวาละ 1,500

บาท ซึ่งเมื่อเก็บภาษีปากเรือแล้วจะเก็บภาษีอย่างอื่นอีกไม่ได้ ผู้แทนที่เข้ามาเจรจากับไทยในครั้งนั้นของอังกฤษคือ ร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ สำหรับสหรัฐอเมริกา คือ นายเฮ็ดมันต์ โรเบอร์ตส

รัชกาลที่ 4 ในปี พ.ศ. 2398 อังกฤษให้เซอร์ยอน เบาริ่ง เจ้าเมืองฮ่องกง เป็นราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีขอตั้งสถานกงสุล ขอเขตเช่าสำหรับคนอังกฤษ และขอให้ไทยเก็บภาษีอากรสินค้าเข้าและออกตามพิกัดอัตราศุลกากร โดยกำหนดว่าไทยจะต้องตั้งโรงภาษีขึ้นทำการตรวจสินค้าที่นำขึ้นจากเรือและเก็บภาษีจากสินค้านั้น สำหรับภาษีขาเข้าให้ไทยเรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละ 3 % ซึ่งเรียกกันว่า "ภาษีร้อยละสาม" เนื่องจากขณะนั้นมีภาวะการเมืองกดดันไทยจำเป็นต้องยินยอมทำสนธิสัญญากับอังกฤษที่อังกฤษเสนอมา และทำสนธิสัญญาแบบเดียวกับที่ทำกับอังกฤษกับสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เดนมาร์ค ปอร์ตุเกส เยอรมัน ฮอลันดา ปรุสเซีย เบลเยียม อิตาลี สวีเดน ออสเตรีย ฮังการี สเปน ญี่ปุ่น และรัสเซีย

จากผลที่ไทยโดนบีบบังคับเลิกระบบการเก็บภาษีศุลกากรแบบเก่าซึ่งไม่มีกฏเกณฑ์แน่นอนมาสู่ระบบที่อยู่ใกฏเกณฑ์จากสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ทำไว้ และมีการจัดตั้งโรงภาษีขึ้นในรูปแบบสากลขึ้น

รัชกาลที่ 5 การศุลกากรไทยพัฒนาขึ้นต่อเนื่องมาจากรัชกาลที่ 4 กล่าวคือ คงอาศัยสนธิสัญญาต่าง ๆ เป็นหลัก แต่อัตราภาษีอากรไทยจะเรียกเก็บเท่าเทียมกันทุกชาติ โดยยึดถือตามสนธิสัญญาที่ทำกับอังกฤษ เนื่องจากมีข้อความระบุอัตราภาษีอากรไว้ ในรัชกาลนี้ได้โปรดฯ ให้แบ่งส่วนราชการออกเป็นกระทรวงตามกิจการบ้านเมืองโดยเฉพาะกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ของแผ่นดินสังกัดกับกระทรวงการคลัง โดยเฉพาะทรงตราพระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนกรกฎาคม 2417 แบ่งส่วนราชการของกรมในกระทรวงการคลังให้ข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลังได้รับพระราชทานเงินเดือนเป็นครั้งแรก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรมศุลกากรของไทยก่อตั้งตามกฎหมายในเดือนกรกฎาคม 2417 และดำเนินงานในรูปของส่วนราชการนับแต่นั้นเป็นต้นมา

รัชกาลที่ 6 ใน พ.ศ. 2460 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ไทยเข้าร่วมฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งเป็นฝ่ายชนะสงครามเป็นเหตุให้ชาติที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรและมีสนธิสัญญาผูกมัดไทยในทางการศุลกากร ยินยอมให้ไทยบริหารงานด้านศุลกากรเป็นอิสระและเป็นธรรมขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในการดำเนินการเจรจาแก้ไขเรื่องอาณานิคม และการศุลกากร ผู้เป็นกำลังสำคัญคือ ดร.พรานซิว ปิ เชียร์ หรือพระยาภิรมย์ภักดี ชาวอเมริกา โดยประเทศสหรัฐอเมริกายอมยกสิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้ไทยจนหมดสิ้นเป็นชาติแรก และทุกชาติได้ผ่านพ้นแก้ไขสนธิสัญญาเดิมเสียหมดให้ไทยได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2452 พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพร้อมพงษ์อริราช อธิบดีกรมศุลกากร และมร.วิลเลียม นันท์ ที่ปรึกษาได้จัดร่างกฎหมายวางระเบียบพิธีการศุลกากรโดยอาศัยหลักกฎหมายอังกฤษเป็นแบบฉบับขึ้นแล้วส่งร่างดังกล่าวให้ท่านนาประเทศพิจารณาขอรับความเห็นชอบ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการนี้ถึง 14 ปีเศษ จึงประกาศใช้เป็นกฎหมายศุลกากรฉบับแรกของไทยเมื่อ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2469 ซึ่งมีผลบังคับใช้ได้หลังจากที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว 3 เดือน และยังคงใช้มาจนกระทั่งทุกวันนี้โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามสภาวะตลอดมา หลังจากประกาศใช้กฎหมายศุลกากรฉบับแรกเพียง 8 เดือน ได้มีการประกาศใช้กฎหมายพิทักษ์ศุลกากรฉบับแรกของไทยในวันที่ 24 มีนาคม 2469

รัชกาลที่ 7 การศุลกากรของไทยเป็นสากล จากความเปลี่ยนแปลงในรัชกาลที่ 6 ในรัชกาลนี้ทรงให้สัตยาบันรับรองหนังสือสนธิสัญญาตามที่พระยาภิรมย์ภักดีได้ไปเจรจาความตกลงไว้สำเร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้มีการทวนสนธิสัญญากับจีน เส้นเขตแดนที่แม่น้ำโขงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

รัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 ไทยเข้ามีสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศมาก มีวิวัฒนาการของการศุลกากรมากที่สุด และเจริญก้าวหน้าเท่าเทียมอารยประเทศในปัจจุบัน ในรัชกาลของสันเกล้าทั้งสองพระองค์การศุลกากรที่เกิดขึ้นคือ การปรับปรุงเส้นเขตแดนที่แม่น้ำปากจั่นทางเขตจังหวัดระนองกับเมืองตะนาวศรีกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2480 จัดทำกฎหมาย

การศุลกากรทางบกและทางอากาศขึ้นประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2480 จัดทำสนธิสัญญาเกี่ยวกับการพาณิชย์และการเดินเรือ ในปี พ.ศ. 2481 จัดทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรกับฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2481 มีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับตลอดเวลาที่มีการจัดทำอธิบายพิกัดอัตราศุลกากรไว้เป็นหลักปฏิบัติ

ในปี พ.ศ. 2492 มีการเปิดท่าเรือที่ทันสมัยขึ้นใหม่ที่คลองเตย และยกเลิกท่าเรือของเอกชนเดิมเสีย และย้ายที่ทำการกรมศุลกากรเดิมมาเปิดที่กรมศุลกากรคลองเตยในปัจจุบันนี้ ในปี พ.ศ. 2501 ได้มีการจัดทำประมวลข้อบังคับภาษีเป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของข้าราชการในปี พ.ศ. 2503 มีการแก้ไขพิกัดอัตราศุลกากรทั้งฉบับให้สอดคล้องกับอารยประเทศ คือ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2503 ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงประมวลข้อบังคับดังกล่าวเป็นประมวลระเบียบปฏิบัติศุลกากร พ.ศ. 2530 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533) และประกาศใช้พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ระบบฮาร์โมนิซ) ในปี 2530 แทนพระราชกำหนดพิกัด ฉบับเดิม ซึ่งเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้เกี่ยวข้องได้ยึดถือปฏิบัติกันมาปัจจุบัน

ข. การดำเนินคดีศุลกากร

เนื้อหาของบทบัญญัติของกฎหมายศุลกากรนั้นส่วนใหญ่เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างรัฐกับเอกชนผู้ประกอบการค้า กล่าวคือ ให้รัฐมีอำนาจควบคุมและจัดเก็บภาษีสำหรับสินค้าหรือสิ่งของที่มีผู้นำเข้ามาในและส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยให้กรมศุลกากรซึ่งเป็นส่วนราชการฝ่ายพลเรือนในฐานะนิติบุคคลสังกัดกระทรวงการคลัง เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ กฎหมายศุลกากรจึงจัดอยู่ในประเภทกฎหมายมหาชนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันได้แก่ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 รวมตลอดถึงฉบับแก้ไขเพิ่มเติมด้วย และเพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายศุลกากรให้บรรลุเป้าหมาย ในการจัดเก็บภาษีอากรของรัฐ จึงจำเป็นต้องมีอำนาจบังคับเหนือเอกชน หรือที่เรียกว่า สภาพบังคับโดยการกำหนดความรับผิดชอบและโทษในทางอาญาไว้ในกฎหมายศุลกากรระบุให้การกระทำหรืองดเว้นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อระเบียบพิธี

การทางศาลอาญา ซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงรายได้รัฐ จากคำภาษีอากรของรัฐนั้น เป็นความผิดและจักต้องรับโทษทางอาญา 34

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า หลักการดำเนินคดีอาญา เป็นปัญหาของการสอบสวนฟ้องร้องของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ เป็นปัญหาว่า เมื่อมีข้อสงสัยอันควรว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนดำเนินคดีหรือไม่ และถ้าฟังได้ว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นจริง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีนั้นต่อไปหรือไม่ โดยนัยดังที่กล่าวมาแล้ว หลักการดำเนินคดีจึงมีอยู่ 2 หลัก คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ซึ่งจะขอกล่าวโดยสังเขปดังนี้

1. หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย 35 (Legality Compulsory Prosecution) หลักการดำเนินคดีอาญาประเภทนี้ ถือว่าเมื่อทราบว่ามีมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนจะต้องทำการสอบสวนคดีเสมอ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ โดยผู้ใดแล้วหรือไม่ และเมื่อการสอบสวนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องซึ่งในประเทศทั้งหลายคือ อัยการ เห็นว่า มีเหตุ

34 เฉลิมชัย ศรีเลิศชัยพานิช, "ความรับผิดชอบและโทษในทางอาญาตามกฎหมายศาลอาญา," ตุลพาห 2 (มีนาคม - เมษายน 2526) : 57 - 58.

35 หลักการดำเนินคดีอาญานี้ มีนักวิชาการบางท่าน เช่น Joachim Hermann เรียกว่า "Compulsory Prosecution" และ ดร.เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์ เรียกว่า "หลักการฟ้องคดีอาญาเร่งบังคับ" ดู เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์, หลักการฟ้องคดีเร่งบังคับและการใช้ดุลยพินิจของอัยการเยอรมัน, แผ่นปลิวเผยแพร่ในการอภิปรายทางวิชาการ เรื่อง "การชะลอการฟ้องในทัศนะอาจารย์มหาวิทยาลัย" ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 29 กันยายน 2531.

ควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดจริง 36 และได้พิจารณาจนแน่ใจแล้วว่ามิทางที่จะพิสูจน์ถึงความผิดของผู้ต้องหาได้แน่ ๆ 37 (Probable Criminal Liability) อัยการก็มีหน้าที่ฟ้องร้องผู้ต้องหาเสมอไป และเมื่อฟ้องคดีแล้วจะถอนฟ้องคดีนั้นไม่ได้ 38

หลักการดำเนินคดีประเภทนี้มีผู้วิจารณ์ว่า มีข้อเสียตรงที่เป็นทานองเกี่ยวกับความคิดแก่แค่น 39 และจากความยืดหยุ่น ทำให้ใช้กฎหมายอย่างกระด้างเกินไป 40 แต่ก็มีข้อดีตรงที่เป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อการบังคับใช้กฎหมาย และป้องกันเจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบ นอกจากนี้ ยังเป็นเสมือนเกราะคุ้มครองป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มิชอบด้วยความไม่ยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานอีกด้วย 41

36 คณิต ฌ นคร, ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ การปรับปรุงระบบงานอัยการและแนวความคิดในการพัฒนาต่อไป, หน้า 25.

37 ความแน่ใจเช่นนี้ จะเกิดขึ้นต่อเมื่ออัยการได้ทำการชั่งน้ำหนักของพยานหลักฐานทั้งหลายแล้วว่ามีเพียงพอจะให้ศาลลงโทษได้หรือไม่ และการกระทำของผู้ต้องหาครบถ้วนตามองค์ประกอบความผิดอาญาหรือไม่

38 กุลพล พลวัน, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา," วารสารอัยการ 1 (2520) : 10.

39 คณิต ฌ นคร, ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ การปรับปรุงระบบงานอัยการและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศต่อไป, หน้า 25.

40 กุลพล พลวัน, "หลักการทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," วารสารอัยการ 3 (ธันวาคม 2523) : 37

41 เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์, หลักการฟ้องคดีเชิงบังคับและขอเขตการใช้ดุลพินิจของอัยการเยอรมัน, หน้า 3.

2. หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Prosecution) หลักการดำเนินคดีอาญาประเภทนี้ตรงข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และอาจกล่าวได้ว่าเป็นที่มาแห่งอำนาจการไต่สวนของอัยการ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้มีส่วนในการสอบสวน อาจไม่ทำการสอบสวนได้ และหากสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง อัยการก็อาจไม่ฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีด้วยวิธีการใด ๆ ก็ได้ โดยอ้างเหตุที่นักกฎหมายทางยุโรปเรียกว่า "Expediency Ground" หรือที่นักกฎหมายอเมริกันเรียกว่า "หลักยุติธรรม" (Equitable Ground) เช่นว่าเป็นความผิดเล็กน้อย ๆ หรืออาจกระทบกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ⁴² เป็นต้น

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เป็นหลักผ่อนคลายนความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย และเนื่องจากในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษได้แปรเปลี่ยนไป โดยประเทศต่าง ๆ ได้ยกเลิกโทษจำคุกแก่คน และเห็นว่าการลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ "การป้องกันทั่วไป" กล่าวคือ การลงโทษการกระทำเพื่อให้ผู้กระทำผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดาย กับการกระทำเช่นนั้นขึ้นอีก ก็จะต้องได้รับโทษเช่นนั้นเช่นกัน กับเห็นว่าการลงโทษนั้นควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ "การป้องกันพิเศษ" กล่าวคือ การลงโทษนั้นจะต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขาได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองที่จะไม่กระทำผิดเช่นนั้นซ้ำขึ้นอีก และเพื่อให้เขากลับเข้าสู่สังคมอีกได้⁴³

สำหรับการดำเนินคดีในประเทศไทยนั้นเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เพราะนอกจากกรณีความผิดที่กฎหมายยกเว้นไว้แล้ว พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตาม

⁴² Mirjan Damaska, "Reality of Prosecutorial Discretion Common on a German Monograph," The American Journal of Comparative Law, Volume 23, Number , Winter 1981 : 120.

⁴³ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 116 - 117.

กฎหมาย ซึ่งถ้าพนักงานสอบสวนมีดุลพินิจที่จะสอบสวนก็ย่อมทำผิดหน้าที่ตามกฎหมาย 44 ส่วน การดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เพราะพนักงาน อัยการจะไม่ฟ้องคดีอาญาได้ ทั้ง ๆ ที่เห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดตามที่กล่าวหาและในทาง ปฏิบัติก็ได้มีการชี้ขาดความเห็นแย้ง โดยอธิบดีกรมอัยการมาแล้วหลายเรื่องว่ากระทำผิด นอก จากนี้ตามหลักการดำเนินคดีตามกฎหมายนั้น อัยการมีหน้าที่ต้องเข้าดำเนินคดี และนอกจาก การกำหนดหน้าที่ของอัยการดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดหลักเกณฑ์ในวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นอันหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกว่า "หลักเปลี่ยนแปลงไม่ได้" กล่าวคือ ตามหลักอันนี้ อัยการจะถอนฟ้องไม่ได้ สำหรับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น นอกจากจะไม่มีบทบัญญัติให้พนักงาน อัยการต้องฟ้องคดีทุกเรื่องแล้ว กฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้ด้วย จึง แสดงว่า หลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการนั้น คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ 45

ในส่วนของการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดสุลกากรนั้น ก็เป็นไปตามกระบวนการดำเนิน คดีอาญาโดยทั่วไป เพียงแต่กฎหมายได้กำหนดให้การกระทำความผิดต่อกฎหมายสุลกากรนั้น สามารถเปรียบเทียบคดีในชั้นสุลกากรและงดการฟ้องร้องได้ โดยเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร จึง มีความแตกต่างกับการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งโดยปกติต้องนำคดีขึ้นฟ้องศาลทั้ง สิ้น เว้นแต่คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งมีโทษปรับไม่มากนัก กฎหมายบางฉบับได้ให้อำนาจพนักงาน เจ้าหน้าที่เปรียบเทียบได้เหมือนกัน โดยที่การดำเนินคดีชั้นสุลกากรนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการ ใช้อำนาจตามกฎหมายหรือการให้ความยุติธรรมในทางกฎหมาย อำนาจในการให้ความยุติธรรม ทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการในการดำเนินคดีอาญาหรือพิจารณาความนั้น อาจแบ่งเป็นอำนาจ ในการให้ความยุติธรรมขั้นต้นและอำนาจในการให้ความยุติธรรมชั้นปลาย 46 ดังจะได้กล่าว ต่อไปตามลำดับดังนี้

44 เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

45 เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

46 สติชัย ลิมพวงศ์พันธ์, ลักษณะเฉพาะของความคิดทางสุลกากร, หน้า 322 - 326.

ส่วนที่ 1 อำนาจในการให้ความยุติธรรมขั้นต้น

การให้ความยุติธรรมขั้นต้นเป็นการใช้อำนาจเกี่ยวกับการจับกุม การสอบสวน การควบคุมตัวและการฟ้องร้อง⁴⁷ ซึ่งตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น อำนาจในการจับกุม ตรวจค้น สอบสวน ควบคุมตัวและฟ้องร้อง เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ซึ่งตามกฎหมายศาลการ อำนาจในการสืบสวน ตรวจค้น และจับกุมในคดีความผิดทางศาลการเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลการ กล่าวคือ ตามกฎหมายศาลการ ได้กำหนดตัวบุคคลหรือตำแหน่งของเจ้าพนักงาน ให้มีหน้าที่ปฏิบัติการทำเป็นไป หรือกำหนดให้ดำเนินการตรวจค้น ยึด กักหรือจับกุมผู้กระทำผิดไว้แตกต่างกันโดยระบุให้เป็นอำนาจของพนักงานศาลการบ้าง พนักงานบ้าง พนักงานเจ้าหน้าที่บ้าง ความหมายของพนักงานประเภทต่าง ๆ นั้น ได้มีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับจำแนกไว้โดยชัดแจ้งแล้ว ดังนี้คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

47 การให้ความสำคัญในการให้ความยุติธรรมขั้นต้นๆ กับการให้ความยุติธรรมขั้นปลาย หรือการให้ความยุติธรรมในศาล หากหลักฐานหรือการใช้ดุลพินิจตามกฎหมายเกี่ยวกับการจับกุม การสอบสวน การควบคุมตัว และการฟ้องร้อง ไม่ได้ให้ความยุติธรรมเสียแล้ว โอกาสที่ผู้ต้องหาจะได้รับความยุติธรรมในชั้นปลายย่อมเป็นไปได้ยาก

(1) พนักงานสุลกักรและพนักงาน 48

(ก) ความหมายคำว่า "พนักงานสุลกักร" และ "พนักงาน" หมายความว่า และกินความรวมไปถึงบุคคลใด ๆ ซึ่งรับราชการในกรมสุลกักรหรือนายทหารเรือแห่งราชนาวิ หรือนายอาเภอ หรือผู้ช่วยนายอาเภอ ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษให้กระทำการแทนกรมสุลกักร

ปัญหาที่น่าสนใจอยู่ที่ว่าผู้ใดมีอำนาจแต่งตั้งนายทหารเรือแห่งราชนาวิ นายอาเภอ และผู้ช่วยนายอาเภอ ผู้มีอำนาจแต่งตั้ง คือ อธิบดีกรมสุลกักรหรือไม่ คำตอบข้อนี้ไม่มีบัญญัติชัดเจนในกฎหมาย แต่หากพิจารณาข้อความตามมาตรา 122 ที่ว่า ". . . ให้รัฐมนตรีว่า

48 พระราชบัญญัติสุลกักร พ.ศ. 2469 มาตรา 2 วรรคสี่

หมายเหตุ ความในวรรค 4 นี้ แก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา 3 แห่ง พระราชบัญญัติสุลกักร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2497 แล้ว

ยังมีมาตรา 3 วรรค 8 แห่งพระราชบัญญัติสุลกักร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 นิยามคำว่า "พนักงานสุลกักร" หรือ "พนักงาน" นี้ให้รวมตลอดถึงพนักงานใด ๆ ซึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่งตั้งให้กระทำการเป็นพนักงานสุลกักรด้วย

ผู้ร้องก็อาจเป็น "พนักงานสุลกักร" ได้ภายใต้เงื่อนไขในมาตรา 17 แห่ง พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2477 (ฉบับที่ 2) ดังต่อไปนี้
มาตรา 17 ขณะที่ผู้ร้องอยู่ในเรือลำใด ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานสุลกักรอยู่ใน เรือลำนั้นด้วย ให้ผู้ร้องผู้ขึ้นทำการเป็นเจ้าพนักงานสุลกักรในเหตุที่จะมีการกระทำผิด พระราชบัญญัติสุลกักรเกิดขึ้นได้

ถ้าปรากฏว่าได้มีการที่จะชนถ่ายสินค้าใด ๆ ออกจากเรือหรือบรรทุกขึ้นเรือ โดยมีขอบด้วยกฎหมาย ให้ผู้ร้องบอกกล่าวแก่นายเรือถึงการกระทำผิดเช่นนั้น เมื่อได้บอก กล่าวแล้ว นายเรือผู้นั้นยังพยายามกระทำฝ่าฝืน ผู้ร้องมีอำนาจกักเรือนั้นไว้รอคำสั่งของ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต่อไป

การกระทรวงการคลังมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ . . ." ประกอบกับ บุคคลในฐานะที่ระบุไว้อยู่ต่างกระทรวง ทบวง กรม กับกรมศุลกากร ก็น่าคิดว่าผู้มีอำนาจแต่งตั้งน่าจะได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการบริหารงานศุลกากรระดับสูงสุดตามสายงานและสังกัด 49

อย่างไรก็ตาม ปัญหาในข้อนี้พอจะยุติได้ เมื่อประมวลระเบียบปฏิบัติศุลกากร พ.ศ. 2530 ได้กำหนดไว้ในข้อ 03 01 02 ในส่วนที่เกี่ยวกับนายทหารเรือแห่งราชนาวิไทย ที่จะ เป็นพนักงานศุลกากร หรือพนักงานนั้น ได้แก่ นายทหารเรือแห่งราชนาวิชั้นสัญญาบัตรประจำ การ ตำแหน่งผู้บังคับการกองเรือ ผู้บังคับหมวดเรือ ผู้บังคับหมู่เรือ ผู้บังคับการเรือ ผู้ควบคุม เรือ หรือนายทหารเรือชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการแทนตำแหน่งดังกล่าวตลอดจนนายทหารเรือชั้น สัญญาบัตรประจำการในกองเรือ หมวดเรือ หมู่เรือ และเรือ ในฐานะที่ออกปฏิบัติหน้าที่ ราชการกับเรือของกองทัพเรือ ตำแหน่งหรือเกี่ยวกับตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น เป็นพนักงาน ศุลกากรมีอำนาจตามกฎหมายศุลกากร ในฐานะพนักงานศุลกากร ทุกประการตามประกาศ กระทรวงการคลัง ลงวันที่ 18 เมษายน 2517

สำหรับกรณีนายอำเภอและผู้ช่วยนายอำเภอนั้น ประมวลระเบียบปฏิบัติฯ ข้อ 03 01 03 ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้ กระทำการแทนกรมศุลกากรแล้ว มีอำนาจตามกฎหมายศุลกากรในฐานะพนักงานศุลกากร

อนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังยังมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานศุลกากรหรือ พนักงานศุลกากรได้อีกตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 ซึ่งมีความว่า "พนักงานหรือพนักงานศุลกากร" นี้ ให้ความหมายรวมตลอดถึงพนักงานใด ๆ

---

49 มานะ หลักทอง, ความรับผิดทางกฎหมายและการระงับคดีของผู้นำเข้า - ส่งออก, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, 2535), หน้า 122.

ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นพนักงานสุลาการด้วย ข้อความในบทบัญญัติมีคำข้อความว่า รัฐมนตรีแต่งตั้ง แต่เมื่อบัญญัติรับรองฐานะของผู้รับแต่งตั้งว่าเป็นเช่นนั้น ก็ย่อมมีความหมายเป็นการรับรองอำนาจรัฐมนตรีโดยตรง มีปัญหาว่าบุคคลใดคือ "พนักงานใด ๆ" ที่รัฐมนตรีจะแต่งตั้งได้ตามความของมาตรานี้ ที่แน่นอนที่สุดคือ คำว่า พนักงานนี้มีได้หมายความว่าถึงพนักงานตามมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติสุลาการ พ.ศ. 2469 เท่านั้น เพราะเป็นพนักงานหรือแต่งตั้งให้เป็นได้อยู่แล้ว ดังนั้นการเพิ่มบทบัญญัติขึ้นจึงน่าจะแสดงความมุ่งหมายว่า รัฐมนตรีสามารถแต่งตั้งพนักงานอื่น นอกจากนายทหารแห่งราชนาวิก นายอำเภอและผู้ช่วยนายอำเภอให้เป็นพนักงานสุลาการได้ด้วย ทั้งนี้พนักงานอื่นที่จะแต่งตั้งต้องมีฐานะเป็นพนักงานตามกฎหมายเกี่ยวกับข้าราชการพลเรือนหรือองค์การบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ ต้องเป็นข้าราชการและมีตำแหน่งของห้างร้านบริษัทเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ 50

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 492/2521 ได้วินิจฉัยไว้พอสรุปใจความได้ดังนี้

จำเลยที่ 2 ทำงานเป็นลูกจ้างประจำรายเดือน ตำแหน่งช่างเครื่องเรือสุลาการสังกัดกรมสุลาการ มีข้าราชการที่รับเงินเดือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน แม้จะเป็นพนักงานสุลาการ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสุลาการ ก็หาใช่เป็นพนักงานสุลาการตามกฎหมายไม่ และทั้งไม่มีบทบัญญัติให้เป็นเจ้าพนักงาน ฉะนั้นเมื่อจำเลยที่ 2 ได้ร่วมกระทำผิดกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน จึงถูกลงโทษฐานเป็นตัวการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 ซึ่งเป็น บทบัญญัติที่ลงโทษบุคคลผู้เป็นพนักงานกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยเฉพาะตามที่ร้องทักฟ้องให้ลงโทษไม่ได้ คงลงโทษได้ตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว แต่ในฐานะเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น บุคคลที่เป็นพนักงานศาลการหรือพนักงานจึงมีดังต่อไปนี้

1. บุคคลใด ๆ ซึ่งรับราชการในกรมศาลการ
2. นายทหารเรือแห่งราชนาวี ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษให้กระทำการแทนกรม
ศาลการ
3. นายอำเภอและผู้ช่วยนายอำเภอซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษให้กระทำการแทนกรม
ศาลการ
4. พนักงานใด ๆ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ทำการเป็นพนักงานศาลการ
5. พนักงานหรือพนักงานศาลการ ที่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจง ให้มี
ฐานะหรืออำนาจหน้าที่ดั่งนั้น

(ข) อำนาจของพนักงานศาลการหรือพนักงาน

1. ตรวจสอบเรือสำเภาใด ๆ ในพระราชอาณาเขต⁵¹ ตามกฎหมาย
ศาลการได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานศาลการไว้ที่จะขึ้นไปและอยู่บนเรือสำเภาใด ๆ ในพระราชอา
ณาเขต ไม่ว่าส่วนใด ๆ ของเรือ และไม่ว่าเวลาใด ๆ ให้พนักงานศาลการเข้าถึงและตรวจ
ค้นได้ และอาจตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในเรือได้ไม่ว่าเอกสารชนิดใด ยิ่งกว่านั้น อาจสั่ง
ให้เปิดห้องหรือส่วนใด ๆ ของเรือ หรือเปิดหีบห่อที่บรรจุของใด ๆ ได้ด้วย อาจประทับตราหรือ
ทำเครื่องหมายอย่างใด ๆ ไว้ก็ได้

2. ตรวจสอบรถ เกรียน หรือยานพาหนะที่ใช้เนื่องกับเรือกำปั่น⁵²
ตามกฎหมายศาลการ พนักงานศาลการอาจสั่งให้หยุดรถ เกรียน หรือยานพาหนะอย่างอื่น ๆ

51 พระราชบัญญัติศาลการ พุทธศักราช 2469 มาตรา 15

52 พระราชบัญญัติศาลการ พุทธศักราช 2469 มาตรา 19

และตรวจค้นเพื่อหาทราบว่ามิของลักลอบหนีศุลกากรหรือไม่ แต่ต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่า รถ เกรียน หรือยานพาหนะนั้นได้ใช้ หรือกำลังใช้เนื่องจากเรื่องก้น คลังสินค้า ทำเนียบท่าเรือ ของที่ลักลอบหนีศุลกากรในที่นี้หมายถึง ของใด ๆ อันเนื่องด้วยความผิดตามมาตรา 27 แห่ง พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ประกอบด้วยมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 ซึ่งมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 ได้บัญญัติให้รับเสียสิ้นโดยมิพักต้องคำนึงว่าบุคคลใดจะต้องรับโทษหรือหาไม่

3. ตรวจค้นยวดยานและของที่ขนส่ง ณ ด่านพรมแดน หรือในระยะ 50 กิโลเมตร จากเขตแดนทางบก⁵³ ตามกฎหมายศุลกากร เมื่อผู้ควบคุมยวดยานและบุคคลใด ๆ ที่ขนส่งของเข้าออก ต้องหยุดที่ด่านพรมแดนเพื่อให้พนักงานตรวจบุคคลดังกล่าวมานั้นเมื่อพนักงานเรียกร้องในเวลาหรือที่ใด ๆ ภายในระยะ 50 กิโลเมตร จากเขตแดนทางบกต้องหยุดหรือยอมให้พนักงานตรวจเช่นเดียวกัน

4. ตรวจค้นอากาศยาน ตามกฎหมายศุลกากร⁵⁴ ให้อำนาจพนักงานศุลกากรอาจตรวจและสลักเอกสารใด ๆ ทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับอากาศยาน หรือเกี่ยวกับของที่บรรทุกไว้หรือบรรทุกลงในอากาศยาน

5. ตรวจค้นหีบห่อคนโดยสาร ตามกฎหมายศุลกากร⁵⁵ ให้อำนาจพนักงานศุลกากรอาจตรวจค้นหีบห่อคนโดยสารแล้วปล่อยผ่านภาษีได้ และมีอำนาจกักหีบห่อที่มีได้เสียค่าภาษีหรือมีข้อต้องห้ามต้องกักไว้ก็ได้ การใช้อำนาจตามมาตรานี้ นับว่าเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป เพราะการตรวจค้นนั้นไม่ว่าจะเป็นการตรวจค้นตัวบุคคลก็ดีหรือตรวจค้นทรัพย์ก็ดี มีหลักอยู่ว่าจะต้องมีเหตุอันควรสงสัย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้โดยไม่ต้องมีเหตุอัน

53 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 มาตรา 19

54 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2480 มาตรา 9

55 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 17

ควรสงสัยดังเช่นมาตรานี้ เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานสุลาการ ย่อมมีอำนาจที่จะ
 ตรวจสอบกระเป่าหรือหีบห่อของคนโดยสารได้ทุกคนโดยไม่คำนึงว่าจะมีเหตุอันควรสงสัยหรือไม่

6. ตรวจสอบบุคคลใด ๆ ในเรือกำปั่นลำใด ๆ ในเขตท่า มณฑลภูเก็ตแห่ง
 กฎหมายสุลาการ 56 ได้กล่าวถึงอำนาจการตรวจสอบตัวบุคคลในเรือกำปั่น หรือบุคคลที่ขึ้นจาก
 เรือใด ๆ ในเขตท่าการใช้อำนาจตามความในมาตรานี้ ย่อมรวมถึงการตรวจสอบบุคคลใน
 อากาศยานและยวดยานทางบกด้วยตามนัยมาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติสุลาการ พ.ศ. 2469
 ความในมาตรา 18 นี้ กำหนดไว้ชัดว่า การใช้อำนาจดังกล่าวเจ้าพนักงานสุลาการจะต้องมี
 เหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีหรือพาของที่ยังมิได้เสียภาษีหรือของต้องห้าม ต้องจำกัดไว้กับตนด้วย
 และหากในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ตรวจสอบเป็นพนักงานชั้นผู้น้อย ผู้ที่จะถูกตรวจสอบอาจร้องขอให้นำ
 ตนไปตรวจต่อหน้าพนักงานสุลาการชั้นผู้ใหญ่ระดับสารวัตรหรือนายด่านก็ได้ ส่วนการที่กฎหมาย
 กล่าวถึงอำเภอบุคลากรสถานีตรวจด้วย คงจะเป็นกรณีที่ไม่มีพนักงานสุลาการผู้ใหญ่นั้น
 เพราะถ้าหากมีพนักงานสุลาการชั้นผู้ใหญ่อยู่แล้ว ก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่กฎหมายจะบัญญัติไว้เช่นนั้น
 สำหรับศาลกงสุลในปัจจุบันไม่มีในประเทศไทย จึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้จะถูกตรวจสอบเป็นคน
 ชาติใดอยู่ในบังคับใด

ในตอนท้ายของมาตรา 18 กล่าวไว้ว่า "ในการตรวจสอบถ้าผู้ที่จะถูกตรวจสอบเป็นผู้
 หญิง ก็ให้หญิงเป็นผู้ตรวจสอบ การที่กฎหมายกำหนดให้หญิงเป็นผู้ตรวจสอบหญิงด้วยกัน ก็เพื่อ
 ป้องกันมิให้เกิดคดีอนาจารขึ้น หากปล่อยไว้ให้พนักงานชายทำการตรวจสอบหญิงได้ สำหรับหญิงที่จะ
 ขอให้มาเป็นผู้ตรวจสอบนั้น จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นราษฎรธรรมดาก็ได้ เพราะ
 กฎหมายมิได้ระบุไว้เฉพาะเจาะจง อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ในกรณีที่ เป็นราษฎรกฎหมายสุลาการ
 และแม้แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ชัดแล้วว่า

56 พระราชบัญญัติสุลาการ พ.ศ. 2469 มาตรา 18

การค้นตัวหญิงต้องง้างตัวหญิงด้วยกันเป็นผู้ค้น ฉะนั้นหญิงคนใดเมื่อได้รับการร้องขอจากเจ้าพนักงานให้ช่วยตรวจค้นแล้วเมื่อผู้หญิงที่ได้รับการขอร้อง ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานทำการตรวจค้นผู้ต้องสงสัย ในกรณีเช่นนี้ผู้หญิงนั้นถือว่าเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามกฎหมายย่อมทำการตรวจค้นได้

การตรวจค้นตัวบุคคลนั้น กฎหมายเห็นว่าเป็นเรื่องรบกวนสิทธิในร่างกายของบุคคล จึงได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดว่า เจ้าพนักงานผู้ตรวจค้นจะต้องมีเหตุผลอันสมควรจริง ๆ มิฉะนั้นจะต้องรับโทษ หากกระทำไปโดยกลั่นแกล้ง บทลงโทษในตอนท้ายเป็นเรื่องกำหนดโทษ เฉพาะเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหรือสั่งให้ปฏิบัติเท่านั้น ถ้าเป็นกรณีหญิงผู้ถูกสั่งให้ปฏิบัติไปตามคำสั่ง แม้คำสั่งนั้นจะมิชอบ เช่น เกิดจากการกลั่นแกล้งหญิงผู้ปฏิบัติย่อมไม่มีความผิดตามมาตรา 57 ถ้าการกระทำนั้นเข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายอาญา 57

7. ยึดสิ่งใด ๆ อันจะต้องริบตามกฎหมายสุลกากร 58 ตามกฎหมายสุลกากรได้บัญญัติไว้ความว่า สิ่งใด ๆ อันจะพึงต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานสุลกากร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจยึดในเวลาใด ๆ และ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ ในการจับกุม นั้น เจ้าพนักงานสุลกากรผู้จับต้องมีความรอบคอบรัดกุมในการดำเนินการเกี่ยวกับของกลางและ ผู้ต้องหาซึ่งตามกฎหมายสุลกากร "สิ่งใด ๆ อันจะพึงต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้" หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่พระราชบัญญัติสุลกากรบัญญัติว่าเป็นความผิดและบัญญัติโทษไว้ให้รับของกลาง ซึ่งมีทั้งหมด 13 มาตราด้วยกัน ซึ่งพอแยกได้โดยสังเขปดังนี้

1) ของใด ๆ อันเนื่องด้วยความผิดตามมาตรา 27 ให้ริบได้โดยมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482

57 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 70

58 พระราชบัญญัติสุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 24

2) เรือมีสินค้าอยู่ในเขตท่า ถ้าปรากฏภายหลังว่าเรือลำนั้นเบาลอยตัวขึ้นหรือมีแต่อับเฉา ให้รับตัวเรือนั้นตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

3) ของในเรือลำใด ๆ มีของเป็นหีบห่อ ซึ่งมีขนาดหรือลักษณะขัดต่อกฎหมายศุลกากรหรือกฎหมายหรือประกาศอื่น ให้รับตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

4) เรือที่มีระวางบรรทุกไม่เกิน 250 ตัน รถ เกรวียน ยานพาหนะ หีบหรือภาชนะอื่นใด หากใช้ในการย้ายถอน ช้อนเร้น หรือขนของที่ยังมิได้เสียค่าเสียภาษี หรือของต้องกัก หรือของต้องห้าม รวมทั้งของใด ๆ ที่บรรจุหรือบรรทุกมาด้วยให้รับตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

5) ของอันเนื่องด้วยความผิดตามมาตรา 36 ให้รับโดยมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482

6) หีบห่อที่ประสงค์จะส่งออกไปกับเรือลำใด ถ้านายเรือรายงานว่าไม่รู้ว่ามีหีบห่อมีสิ่งใดบ้าง ถ้าเปิดตรวจพบเป็นของต้องห้ามในการนำเข้าของนั้นให้รับตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

7) ของที่ท่าทัพบนหรือให้ประกันไว้ว่าจะส่งออกไปโดยเรือลำใด มิได้นำลงบรรทุกให้เสร็จก่อนเรือลำนั้นออกของนั้นอยู่ในข่ายจะต้องรับตามมาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

8) ของใดที่ขอคืนหรือได้อนุญาตคืนค่าภาษีแล้ว ถ้าได้บรรทุกลงเรือหรือออกไปเพื่อการส่งออกและพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าของนั้นไม่ตรงตามใบขนสินค้าหรือเอกสารอื่นก็ดี หรือปรากฏว่าคำร้องอันเกี่ยวกับของนั้นเป็นการทุจริตด้วยประการใดก็ดี ของนั้นจะต้องถูกริบกับทั้งหีบห่อและของอื่นที่อยู่ในหีบห่อนั้นด้วย ตามมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

9) เรือบรรทุกสินค้าหรือขนโดยมิได้รับความยินยอมของอธิบดี ณ ที่ทอดเรือภายนอก หรือ ณ ที่แห่งใดอันมิได้รับอนุมัติ สินค้าที่บรรทุกลงหรือขนขึ้นหรือวางหรือเหลืออยู่ในเรือให้รับเสียตามมาตรา 74

10) ของที่เก็บในคลังสินค้า มิได้เก็บไว้จนหีบห่อเดิมตามที่นำเข้ามาหรือตามที่เป็นอยู่เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้จดยกรายการนั้น หรือภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือขนย้าย หากมิได้ทำต่อหน้าและได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ของและหีบห่อนั้นอยู่ในข่ายอันจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

11) ของที่เก็บในคลังสินค้า มิได้เก็บไว้ถูกต้องตามใบขนหรือได้ซ่อนเร้นหรือขนย้ายไปจากคลังสินค้า หรือรื้อบรรจุที่จะขนย้าย หรือซ่อนเร้นโดยมิชอบด้วยกฎหมายของนั้นจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

12) ของที่เก็บในคลังสินค้าที่ดัดแปลง ถ้าปรากฏภายหลังว่ามีปริมาณน้อยลงกว่าที่จดไว้ในใบขนสินค้าเดิม เมื่อนำของเข้าเก็บโดยไม่มีเหตุอันควรตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ท่านให้ถือว่าของตามปริมาณที่ต่างกันอันแสดงเหตุมิได้นั้น เป็นของที่ได้ย้ายขนไปโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานและให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 27 บังคับแก่กรณีเช่นกล่าวนี้

13) ของที่ขนส่งนอกทางอนุมัติตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) ให้ปฏิบัติตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480

ในเรื่องการริบทรัพย์สืบตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ปัญหาอยู่ที่ว่าจะต้องพิสูจน์ถึงขนาดใดว่า ของที่จะนำเข้ามาจยัดนั้นเป็นของอันพึงต้องริบ คำตอบข้อนี้เป็นที่แน่นอนในขั้นต้นว่า ไม่ต้องพิสูจน์ถึงขั้นค่าที่ขาดของศาล เพราะการยึดของตามมาตรา 24 เป็นเพียงการเริ่มต้นของคดีเท่านั้น ดังนั้น การวินิจฉัยว่าของใดเป็นสิ่งพึงต้องริบตามพระราชบัญญัติศุลกากร จึงเป็นเรื่องในระดับพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนำเข้ามาจยัดเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าของใดมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นของอันพึงต้องริบดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีอำนาจยึดตามมาตรา 24 ไม่ว่าจะปรากฏตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม 59

59 มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บูรพาศิลป์, 2532), หน้า 250 - 251.

ในด้านเวลาและสถานที่ มาตรา 24 ระบุว่า พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึด "ในเวลาใด ๆ และ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้" ลักษณะเห็นว่าเป็นการเด็ดขาดไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่ข้อพึงสังวรณก็คือ อำนาจยึดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่นี้ แม้จะประกอบกับมาตรา 120⁶⁰ ก็มิได้ลบล้างบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92⁶¹ และมาตรา 93⁶² และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องเรื่องค้น ทั้งนี้หากพิเคราะห์จะเห็นว่าการยึดเป็นอิสระเรื่องกับการค้น การค้นเป็นการเข้าไปในสถานที่ค้นหรือตรวจร่างกายบุคคลเพื่อหาให้พบสิ่งของเป็นชั้นตอนหนึ่ง เมื่อพบสิ่งของแล้วจะยึดเป็นอีกชั้นตอนหนึ่ง ดังนั้นถ้าจะต้องมีการค้นสถานที่ที่ดี ตัวบุคคลที่ดี เพื่อยึดของพึงต้องริบตามมาตรา 24 หากจำเป็นก็จะต้องมีหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

60 มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร บัญญัติว่า "เมื่อใดบทพระราชบัญญัตินี้แตกต่างกับบทกฎหมาย พระราชบัญญัติหรือประกาศอื่น ที่ใช้อยู่ ณ บัดนี้ ท่านว่าในเรื่องอันเกี่ยวกับศุลกากรนั้น ให้ยกเอาบทพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับ และกฎหมายพระราชบัญญัติหรือประกาศใด ซึ่งจะได้ใช้ในภายหน้านั้น มิให้ถือว่าเพิกถอน จำกัด เปลี่ยนแปลงหรือถอนไปเสีย ซึ่งอำนาจและบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ เว้นไว้แต่กฎหมาย พระราชบัญญัติหรือประกาศใหม่จะแสดงไว้โดยชัดแจ้งว่ามีความประสงค์จะให้เป็นอย่างนั้น"

61 มาตรา 92 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา "ห้ามมิให้ค้นในที่สาธารณะโดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้ค้นและในกรณีต่อไปนี้"

"... (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของใดได้มาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบกับทั้งต้องมีเหตุอันควร เชื่อว่าเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอามาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกเรียกย้ายเสียก่อน เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้องเป็นกรณีที่น่าจะออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายนี้"

62 มาตรา 93 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา "ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด"

8. อำนาจบางประการในเขตควบคุมศุลกากร ⁶³

8.1 เขตท้องที่ที่เป็นเขตควบคุม

เขตท้องที่บางแห่งซึ่งเป็เขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการลักลอบนำสินค้าหนีภาษีศุลกากรและหลีกเลี่ยงข้อห้ามข้อก้ากัดเป็นประจำ เป็นเหตุให้รัฐบาลต้องขาดรายได้จากเงินค่าภาษีอากรเป็นจำนวนมาก ทั้งยังเป็นการทำลายเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย แม้จะมีด่านศุลกากรอยู่แล้ว และทางการยังได้ส่งเจ้าหน้าที่หน่วยพิเศษเพื่อปราบปรามและจับกุมเป็นครั้งคราว ก็หาทำให้การลักลอบหนีศุลกากรหรือหลีกเลี่ยงข้อห้ามข้อก้ากัดลดจำนวนลงได้ ฉะนั้นเพื่อให้ได้ผลในการป้องกันและปราบปรามโดยเข้มงวด เพื่อรักษารายได้และผลประโยชน์ของรัฐ จึงจำเป็นต้องกำหนดท้องที่บางแห่งให้เป็น "เขตควบคุมศุลกากร"

(1) ความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 วรรคแรก บัญญัติว่า "เมื่อเห็นเป็นการสมควรกำหนดเขตท้องที่ใดเป็นเขตควบคุมศุลกากรให้ประกาศในราชกฤษฎีกา กำหนดท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมศุลกากร" เขตควบคุมที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ได้แก่ (ตามประมวลฯ ข้อ 10 01 68)

1. เขตท้องที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2512
2. เขตท้องที่ตำบลแม่คำ และตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2506
3. เขตท้องที่ตำบลท่าสายลวด ตำบลพระวอ ตำบลแม่ปะ และตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2506

⁶³ พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 12

4. เขตท้องที่ตำบลคายนุถละ ตำบลโละจู้ด และตำบลม่วง อำเภอสุโขทัย และอำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2506
5. เขตท้องที่ตำบลทุ่งหมอ ตำบลสะเตา และตำบลสำนักแก้ว จังหวัดสงขลา ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 20 มกราคม 2509
6. เขตท้องที่ อำเภอเมือง สงขลา และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2517
7. เขตท้องที่ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2517
8. เขตท้องที่ตำบลบางนาค ในอำเภอเมือง นครราชสีมา ตำบลต้นยางมัส ในอำเภอระแงะและตำบลเจ๊ะเห ตำบลเกาะสะท้อน ตำบลพร่อน ตำบลโรยิต และตำบลนา นาค ในอำเภอดากไบ จังหวัดนครราชสีมา ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตบางท้องที่ในจังหวัด นครราชสีมาเป็นเขตควบคุมสุลกากร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2530
9. เขตท้องที่ตำบลท่าข้าม ทุ่งยาวในอำเภอปะเหลียน อำเภอกันตัง และ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2517
10. เขตท้องที่อำเภอเมืองสตูล ตำบลกำแพง ตำบลแหลมสน ตำบลปากน้ำ และตำบลสูงในอำเภอสูง และตำบลขอนคลาน และตำบลทุ่งหว้าในอำเภอทุ่งหว้า จังหวัด สตูล ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2517

8.2 อำนาจการตรวจค้นของพนักงานสุลกากร

ในตัวบทมาตรา 12 วรรคสาม บัญญัติให้อำนาจพนักงานสุลกากร แยกออกเป็นข้อ ๆ ได้ดังต่อไปนี้ ภายในเขตควบคุมให้

ก. บรรดาโรงเรือนหรือสิ่งหาปริมาตรอย่างอื่น ตกอยู่ในอำนาจการตรวจค้น ของพนักงานสุลกากรตลอดไป ไม่ว่าในเวลากลางวันหรือกลางคืน โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ ในการใช้อำนาจดังกล่าวแต่ละคราว พนักงานสุลกากรต้องแสดงว่าตนมีเหตุอันสมควรที่จะใช้อำนาจนั้นและต้องแสดงบัตรประจำตัวว่าเป็นพนักงานสุลกากรด้วย

ข. บรรดายานพาหนะซึ่งเข้าหรือออกไปหรือพักอยู่ในหรือผ่านเขตนั้นตกอยู่ในอำนาจตรวจค้นท่านองเดียวกัน

ค. บรรดาบุคคลซึ่งสัญจรไปมาภายในเขตนั้น อยู่ในอำนาจตรวจค้นท่านองเดียวกัน แต่ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวนั้น ได้กระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยศุลกากร และบุคคลนั้นไม่สามารถแสดงเหตุผลของตนให้เป็นที่พอใจของพนักงานศุลกากร พนักงานศุลกากรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แล้วนำส่งตำรวจเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย

ง. อำนาจการตรวจค้นของพนักงานศุลกากร เกี่ยวกับโรงเรือนหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นในเวลากลางคืนจะต้องเป็นพนักงานศุลกากรผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดี (หมายเหตุ : รายละเอียดในการตรวจค้น ศึกษาได้จากภาคผนวก)

(2) พนักงานเจ้าหน้าที่

(ก) ความหมายคำว่า "พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า และกินความรวมไปถึงพนักงานใด ๆ ซึ่งได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่เฉพาะการหรือพนักงานใดซึ่งกระทำหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่ของตนโดยปกติ⁶⁴ หน้าที่เฉพาะการ คือหน้าที่ที่มอบหมายให้พนักงานคนใดคนหนึ่งกระทำโดยเฉพาะเจาะจง และซึ่งเมื่อปฏิบัติสำเร็จเสร็จสิ้นตามที่ได้รับมอบหมายแล้ว ก็เป็นอันเสร็จหน้าที่เป็นคราว ๆ ไป พนักงานเจ้าหน้าที่จะถูกแต่งตั้งให้มีหน้าที่เฉพาะการ อาจเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่ของตนโดยปกติสุขอยู่แล้วก็ได้ เช่น นิติกรหรือนักวิชาการภาษี หรือเจ้าหน้าที่ประเมินอากร ย่อมมีหน้าที่ของตนโดยปกติอยู่แล้ว แต่ถ้าได้รับแต่งตั้งให้ไปทำการอย่างใดโดยเฉพาะ เช่น ให้ไปจับกุมหรือยึดของกลางรายหนึ่ง นิติกร นักวิชาการภาษี หรือเจ้าหน้าที่ประเมินอากร ซึ่งปกติไม่มีอำนาจจับกุม หรือยึดสิ่งของก็กลายเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจจับกุมและปราบปรามการกระทำผิดเป็นปกติ⁶⁵

64 พระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 มาตรา 2 วรรคห้า

65 มานะ หลีกทอง, ความรับผิดชอบทางกฎหมายและการระงับคดีของผู้นำเข้า - ส่งออก, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2535), หน้า 124 - 125.

ส่วนหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่โดยปกตินั้นก็คือ หน้าที่ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นการถาวร สำหรับให้พนักงานสุลกการถือปฏิบัติเป็นงานประจำเพื่อการบริหารกิจการในอำนาจหน้าที่ของกรมสุลกการ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย มีระเบียบและประสิทธิภาพตามปกติที่กำหนดไว้ตามตำแหน่งและหน่วยงานผู้ใดดำรงตำแหน่งใดในหน่วยงานใด ก็มีอำนาจหน้าที่หรือเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามตำแหน่งนั้น หน่วยงานนั้น เช่น นิติกรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในงานของกองคดี หรือกองอื่นที่ตนสังกัด เจ้าหน้าที่ประเมินอากรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการตีราคาสินค้า และประเมินภาษีอากร นายตรวจสุลกการ สารวัตรสุลกการ และสุลกการักษ์ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการตรวจตราป้องกันและปราบปรามกระทำความผิดในอำนาจหน้าที่ของกองป้องกันและปราบปราม หรือการตรวจของที่กำลังผ่านสุลกการหรือการตรวจของผู้เดินทาง เป็นต้น

เมื่อการใดกำหนดไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว พนักงานหรือพนักงานสุลกการธรรมดาย่อมไม่สามารถจะกระทำการนั้นได้ ตัวอย่างเช่น ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสุลกการ พ.ศ. 2469 พนักงานเจ้าหน้าที่อาจจับกุมบุคคลได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ถ้าพบผู้นั้นกำลังกระทำความผิด หรือพยายามจะกระทำความผิด หรือใช้ หรือช่วย หรือยุยงให้ผู้อื่นกระทำความผิด พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรานี้ ต้องมีหน้าที่ได้รับแต่งตั้งโดยเฉพาะการ หรือมีหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่ของตนโดยปกติ จึงจะจับกุมในกรณีดังกล่าวได้ ดังนั้นหากนักวิชาการภาษี หรือนิติกร กรมสุลกการไปพบการกระทำความผิดดังกล่าวเข้า ก็หาไม่อาจจับกุมตามมาตรานี้ไม่ หรือกรณีตามมาตรา 25 บรรดาสิ่งของที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่สุลกการ พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ คือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่โดยเฉพาะในการเก็บรักษาของกลางที่ยึดไว้เท่านั้น มิใช่จะมอบให้พนักงานหรือพนักงานสุลกการใดไว้ก็ได้ทั้งสิ้น หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ มาตรา 114 พนักงานเจ้าหน้าที่ใด ๆ อาจเรียกให้ยื่นบัญชีสินค้า บัญชีสำหรับเรือ ใบตราส่งสินค้า ใบรับสมุดบัญชีบันทึกเรื่องราวหรือเอกสารอย่างอื่น อันเกี่ยวข้องกับใด ๆ ที่กำลังผ่านหรือได้ผ่านสุลกการนั้นได้ ผู้ใดไม่ยอมยื่นมีความผิดตามที่บัญญัติไว้ ดังนั้นอยู่ที่ ๆ นิติกรจะเรียกผู้นำสินค้าเข้ารายใดรายหนึ่ง ซึ่งประกอบกิจการเป็นปกติให้ส่งเอกสารติดต่อการค้าโดยผู้นำเข้านั้นมิได้มีความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดที่อยู่ระหว่างพิจารณาของนิติกรย่อมไม่มีความผิดหาได้ ผู้จัดซื้อย่อมไม่มีความผิด เช่นนี้ เป็นต้น

ข้อควรสังเกตในเรื่องหน้าที่รอดเฉพาะนี้ก็คือ เป็นหน้าที่ซึ่งอาจถูกจำกัดด้วยบริเวณทางภูมิศาสตร์ เช่น หน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้ง หรือกำหนดไว้โดยระบอบาณาเขตหนึ่งเมื่อเรื่องอยู่นอกเขตแดน ก็หาอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นในกิจการภายในเขตของตนไม่ เช่นตามมาตรา 20 เกี่ยวกับการจับกุมโดยไม่มีหมายจับนั้น ถ้าการกระทำที่จะเป็นสาเหตุให้ถูกจับเกิดขึ้นในท้องที่หนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมิได้มีเขตอำนาจนั้น ถึงแม้พบเห็นหรือสืบทราบก็ไม่มีอำนาจจับกุมโดยพลการ ในกรณีดังกล่าวนี้ได้มีความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาไว้ว่า นายด่านสุลากรไม่มีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดต่อทกกฎหมายสุลากร นอกเขตของด่านสุลากรที่ตนประจำอยู่ 66

(จ) อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่

1. เปิดหีบห่อของเพื่อตรวจ ตามกฎหมายสุลากร 67 ใต้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สุลากรคนใด จะให้เปิดหีบห่อและตรวจของนั้นในเวลาใด ๆ ก็ได้ และจะเอาตัวอย่างของนั้นเพื่อตรวจสอบ หรือตีราคาหรือเพื่อประโยชน์อื่นใดตามที่จำเป็นก็ได้ หากสิ่งเกตุบพบบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้วจะเห็นว่ากฎหมายมาตรานี้ใช้คาแตกต่างจากมาตราอื่น ๆ เพราะใช้คาว่า "พนักงานเจ้าหน้าที่สุลากร" ซึ่งต้องแปลเจตนาธรรม์ว่าให้หมายถึงพนักงานเจ้าหน้าที่รอดเฉพาะหาได้มีความหมายถึงพนักงานสุลากรโดยทั่วไปไม่ ทั้งนี้เพราะมีมาตรา 13 สนับสนุนเหตุผลอยู่อีกชั้นหนึ่งความว่า "บรรดาการซึ่งของ การสอบ การตีราคาของ ฯลฯ เพื่อประเมินค่าภาษีหรือเพื่อประโยชน์อื่นในราชการนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ในกรมสุลากรเป็นผู้ทำ"

66 รวมคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าด้วยกฎหมายสุลากรตั้งแต่ พ.ศ. 2486 - 2528, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เซนเตอร์พับลิเคชั่น จำกัด, 2528).

67 พระราชบัญญัติสุลากร พุทธศักราช 2469 มาตรา 14

2. จับกุมผู้กำลังกระทำผิดกฎหมายสุลกากรโดยไม่ต้องมีหมายจับตามกฎหมายสุลกากร 68 ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ทั้งนี้ ภายใต้งื่อนไขที่ว่าต้องเป็นกรณีที่พบขณะกระทำความผิดด้วย ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ การจับกุมผู้สงสัยว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายสุลกากรในเขตควบคุมสุลกากรนั้น ผู้จับกุมหาจำเป็นต้องเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ เพราะกฎหมายใช้คำว่า "พนักงานสุลกากร"

3. ยิงเรือที่ก้างหนี ตามพระราชบัญญัติสุลกากรมาตรา 23 ได้บัญญัติไว้ความว่า "ถ้าเรือลาตที่จะพึงต้องถูกยึดหรือตรวจตามพระราชบัญญัตินี้ไม่หยุดลอยลาเมื่อได้สั่งให้หยุดและมีเรือในราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือของกรมสุลกากรชักธงหมายตามแห่ง ธงหมายราชการไล่ติดตามไป เมื่อได้ยิงเป็นอาณัติสัญญาณหนึ่งก่อนแล้ว พนักงานควบคุมเรือที่ไล่ติดตามนั้น มีอำนาจตามกฎหมายที่จะยิงเรือซึ่งก้างหนีนั้นได้ ผู้มีอำนาจยิงเรือตามมาตรานี้ ถึงแม้จะไม่ระบุเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตรง แต่คำว่าพนักงานควบคุมเรือที่ไล่ติดตามย่อมได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เฉพาะการหรือกระทำหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่ของตนโดยปกติอย่างแน่นอน ผู้ควบคุมเรือจึงหมายถึง พนักงานเจ้าหน้าที่

4. กักเรือไว้จนกว่าจะได้ชำระค่าใช้จ่ายในการเฝ้ารักษา 69 ตามกฎหมายสุลกากรได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่อาจกักเรือขนถ่ายของเข้าหรือบรรทุกของขาออกเนิ่นนานกว่า 21 วัน ไว้ได้จนกว่าจะได้ชำระค่าใช้จ่ายในการเฝ้ารักษาตามที่รัฐมนตรีกำหนดในกฎกระทรวง

68 พระราชบัญญัติสุลกากร พุทธศักราช 2469 มาตรา 20

69 พระราชบัญญัติสุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 44 และ 54

5. อื่น ๆ ตามกฎหมายศาลการได้กำหนดอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้อีกหลายเรื่อง เป็นต้นว่า บทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลการตรวจหอพักสุภาพรณีย์ หรือกักหอจดหมายที่เข้ามาหรือออกไปนอกราชอาณาจักรได้ อย่างไรก็ตามในเรื่องอำนาจการกักหอจดหมายนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ศาลการไม่มีอำนาจในการเปิดตรวจสิ่งที่ยังไม่บรรจุนหอจดหมายได้ เนื่องจากคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยตีความกรณีตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469 โดยมีความเห็นว่า ตามมาตรา 37 ดังกล่าว ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ศาลการเฉพาะที่จะกักหอจดหมายไว้ได้เท่านั้น และจะกักต่อไปเมื่อมีความสงสัยว่ามีของที่ยังมิได้เสียค่าภาษีหรือที่ต้องกักหรือต้องห้ามอยู่ในหอจดหมายนั้นด้วย เมื่อกักแล้วเจ้าหน้าที่ศาลการไม่มีอำนาจที่จะเปิดหอจดหมายนั้นได้ โดยคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่า ในกรณีมีความสงสัยว่าจะมีของที่ยังมิได้เสียค่าภาษีหรือที่ต้องกักหรือต้องห้ามอันเป็นผิดกฎหมายอยู่ในจดหมายเช่นนี้ พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจที่จะเปิดหอจดหมายนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและเพื่อพบสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ 70

(3) พนักงานศาลการผู้ได้รับแต่งตั้ง เป็นพิเศษจากอธิบดี

พนักงานศาลการผู้ได้รับแต่งตั้ง เป็นพิเศษจากอธิบดี มีอำนาจตามกฎหมายในการตรวจค้นโรงเรือนหรือสิ่งหาปริมาณอื่นที่อยู่ภายในเขตควบคุมศาลการในเวลา กลางคืน โดยไม่ต้องมีหมายค้น

70 รวมคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าด้วยกฎหมายศาลการตั้งแต่ พ.ศ. 2486 - 2528 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เซ็นเตอร์พับลิเคชั่น จำกัด, 2528), หน้า 21-22.

3.1 พนักงานสุลาการผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดีตามตำแหน่ง

ตามประมวลระเบียบปฏิบัติสุลาการ พ.ศ. 2530 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533) ในหมวดที่ว่าด้วยการคดีและของกลางได้กำหนดเกี่ยวกับพนักงานสุลาการผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดีกรมสุลาการไว้ว่า ข้อ 17 01 04 (ประกาศกรมสุลาการ ลงวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2508) ดังนี้

ประมวลฯ ข้อ 17 01 04 พนักงานสุลาการผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดีกรมสุลาการ ให้พนักงานสุลาการผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ เป็นพนักงานสุลาการผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดีกรมสุลาการ เพื่อให้มีอำนาจบันทึกข้อเท็จจริงที่ตนได้พบเห็นตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสุลาการ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497

(1) ในเขตกรุงเทพมหานคร

- (1.1) รองอธิบดี
- (1.2) ผู้อำนวยการกองป้องกันและปราบปราม
- (1.3) ผู้อำนวยการกองตรวจสินค้าขาเข้า
- (1.4) ผู้อำนวยการตรวจสินค้าขาออก
- (1.5) ผู้อำนวยการกองควบคุมยานและสินค้า
- (1.6) ผู้อำนวยการกองศินอากรและส่งเสริมการส่งออก
- (1.7) นายด่านสุลาการท่าอากาศยานกรุงเทพฯ
- (1.8) นายด่านสุลาการไปรษณีย์
- (1.9) สารวัตรสุลาการ
- (1.10) นายตรวจสุลาการ

(2) ในเขตจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร

- (2.1) รองอธิบดี

(2.2) ผู้อำนวยการกองป้องกันและปราบปราม

(2.3) ผู้อำนวยการศุลกากรภูมิภาค

(2.4) นายด่านศุลกากร

(2.5) สารวัตรศุลกากร

(2.6) นายตรวจศุลกากร หรือตำแหน่งที่เทียบเท่า นายตรวจศุลกากร

ประจำสำนักงานงานศุลกากรภูมิภาค หรือด่านศุลกากร

(2.7) พนักงานศุลกากรตำแหน่งนายตรวจศุลกากร หรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งกรมศุลกากรหรือกองป้องกันและปราบปรามสั่งให้ปฏิบัติราชการเป็นครั้งคราว

3.2 อำนาจของพนักงานศุลกากรผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดี

ก) ตรวจค้นโรงเรือนในเขตควบคุมศุลกากรในเวลากลางคืน

ตามกฎหมายศุลกากร⁷¹ ได้กำหนดไว้ว่าภายในเขตควบคุมศุลกากรนั้น ให้บรรดาโรงเรือนหรือสิ่งทึบหรือสิ่งอื่นใดที่อยู่ในอำนาจการตรวจค้นของพนักงานศุลกากร ตลอดไป ไม่ว่าในเวลากลางวันหรือกลางคืนโดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่สำหรับการตรวจค้นในเวลากลางคืนนั้น กฎหมายได้จำกัดอำนาจให้แก่พนักงานศุลกากรผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดีเท่านั้นที่จะกระทำได้

ข) อำนาจในการบันทึกข้อเท็จจริง

ตามพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าปรากฏว่าผู้ใดมีสิ่งต้องห้ามหรือสิ่งซึ่งมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นสิ่งต้องกักตัก เป็นสิ่งลักลอบ

⁷¹ พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 12

หนีสุลการไว้ในครอบครอง ให้อธิบตี พนักงานสุลการผู้ได้รับแต่งตั้ง เป็นพิเศษจากอธิบดี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจบันทึกข้อเท็จจริงที่ตนเองได้พบเห็น บันทึกนี้ถ้าเสนอ ต่อศาลในเมื่อมีการดำเนินคดี ให้อันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นความจริงตามข้อเท็จจริงที่จดแจ้ง ไว้ในบันทึกนั้น และผู้นั้นได้นำสิ่งนั้นเข้ามาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้ามาระเบิดการลัก ลอบหนีสุลการแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น"

(4) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ 72

(ก) ความหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 อนุมาตรา 16 บัญญัติว่า "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายรวมถึงเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายให้มี อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้อรวมทั้งพัศดีเจ้าพนักงานกรม สรรพสามิต กรมสุลการ กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือ ปราบปราม"

คำว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามกฎหมายข้างต้น หมายถึง เจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยปกติหมายถึง ตำรวจซึ่งโดยอำนาจและหน้าที่ต้องรักษาการตามกฎหมาย ที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาทุกอย่าง อยู่แล้ว และให้อรวมทั้งพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ตนเองเดียวกันด้วย ส่วน พนักงานสังกัดกรมอื่นหรือตำแหน่งอื่นซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ระบรวมไว้ด้วย

72 มานะ หลักทอง, ความรับผิดทางกฎหมายและการระงับคดีของผู้นำเข้า - ส่งออก, หน้า 133 - 135.

เป็นต้นว่า พักติ เจ้าพนักงานกรมสรรพาสามิต กรมสุลกการ กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง หรือเจ้าพนักงานอื่น ๆ จะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจด้วย ต่อเมื่อได้ทำการเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุม หรือปราบปรามเมื่อเป็นเช่นนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสุลกการ หรือพนักงานของกรมสุลกการ ซึ่งกฎหมายสุลกการให้อำนาจจับกุมหรือปราบปรามตามหน้าที่ย่อมเป็น "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ" ด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย

(ข) อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

1. ยึดสิ่งใด ๆ อันจะต้องริบตามกฎหมายสุลกการ พระราชบัญญัติสุลกการ พ.ศ. 2469 มาตรา 24 บัญญัติไว้ความว่า "สิ่งใด ๆ อันจะต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานสุลกการ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจยึดเวลาใดและ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้

ตามกฎหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิ่งใด ๆ อันจะต้องริบตามกฎหมายสุลกการนั้น นอกจากพนักงานสุลกการมีอำนาจยึดได้แล้ว กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจยึดได้ด้วย เนื่องจากพนักงานสุลกการเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจด้วยเหมือนกัน ฉะนั้นพนักงานสุลกการจึงมีอำนาจยึดทั้งในส่วนของกฎหมายสุลกการและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะยึดในฐานะของพนักงานสุลกการได้ และยึดในฐานะของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้ด้วยเหมือนกัน แต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำได้เป็นพนักงานสุลกการไม่ ในเมื่อกฎหมายต้องการให้อำนาจยึด จึงต้องระบุไว้โดยชัดแจ้ง เพราะผลของการยึดตามมาตรานี้ผิดกับการยึดตามกฎหมายอาญาทั่วไป เพราะสิ่งที่ยึดอาจตกเป็นของแผ่นดินได้ตามความในวรรคสอง

2. กระทำการบางอย่างเกี่ยวกับกรณีอากาศยานลง ณ ที่ใดนอกจากสนามบินสุลกการโดยเหตุสุดวิสัย พระราชบัญญัติสุลกการ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2480 มาตรา 6

บัญญัติว่า "ถ้าอากาศยานซึ่งเดินทางเข้าในหรือออกนอกราชอาณาจักร จำต้องลงในที่ใดนอก จากสนามบินสุลกากรเพราะเหตุสุดวิสัย ก็ให้ผู้ควบคุมรายงานต่อพนักงานสุลกากรหรือพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยพลัน และเมื่อได้รับคำเรียกร้องก็ให้แสดงสมุดขุมซึ่งเป็นของ อากาศยานนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวแล้ว และห้ามมิให้ผู้ควบคุมอนุญาตให้ชนของใด ๆ ขึ้นจากอากาศยานนั้น โดยมิได้รับความยินยอมของพนักงานสุลกากรและห้ามมิให้ผู้โดยสารหรือ ผู้ประจำหน้าที่ในอากาศยานนั้นออกห่างไปจากที่นั้น โดยมิได้รับความยินยอมของพนักงานสุลกากร หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ถ้าที่ลงนั้นเป็นสนามบิน ก็ให้ผู้ควบคุมรายงานต่อเจ้าของ หรือพนักงานประจำสนามบินโดยพลันว่าอากาศยานนั้นได้ลงแล้วและมาจากที่ใด และให้เจ้าของ หรือพนักงานประจำสนามบินรายงานต่อสุลกากรโดยฉบับพลัน ว่าอากาศยานนั้นได้มาลงและต้องไม่ ยอมให้ชนของใด ๆ ขึ้นจากอากาศยานนั้น หรือให้ผู้โดยสารหรือผู้ประจำหน้าที่ในอากาศยาน นั้นไปจากสนามบินโดยมิได้รับความเห็นชอบของพนักงานสุลกากร"

ตามกฎหมายข้างต้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจบังคับให้ผู้ควบคุม อากาศยานซึ่งลง ณ ที่อื่นนอกจากสนามบินสุลกากรโดยเหตุสุดวิสัย รายงานเรื่องให้ทราบซึ่ง อาจเรียกร้องให้แสดงสมุดขุมด้วยได้ หากที่ท่าอากาศยานลงมิใช่สนามบินพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจอาจอนุญาตให้ผู้โดยสารหรือผู้ที่ประจำหน้าที่ในอากาศยานนั้นออกห่างไปจากที่นั้นด้วย ก็ได้ พึงสังเกตว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหา มีอำนาจที่จะอนุญาตให้ชนของใด ๆ ออก จากอากาศยานได้ไม่ หรือในกรณีที่ที่ลงนั้นเป็นสนามบินก็หา มีอำนาจให้ผู้โดยสารหรือผู้ประจำ หน้าที่ในอากาศยานออกไปจากสนามบินได้ไม่ เพราะกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงว่าให้เป็นอำนาจ ของพนักงานสุลกากร

3. บันทึกข้อเท็จจริง พระราชบัญญัติสุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 10 นอกจากให้อำนาจแก่อธิบดี หรือพนักงานสุลกากรผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษ จากอธิบดีที่จะบันทึกข้อเท็จจริงที่ตนเองได้พบเห็นแล้ว ยังได้ให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่จะกระทำการดังกล่าวไว้ด้วย และเมื่อทำบันทึกแล้วจะได้รับประโยชน์จากข้อ สันนิษฐานของกฎหมายในเมื่อได้นับบันทึกนี้เสนอต่อศาลในการดำเนินคดีตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ทุกประการ ข้อที่น่าสงสัยเกิดจากความของมาตรานี้ ได้แก่ เรื่องที่พนักงานสุลาการมีฐานะ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่พนักงานสุลาการโดยทั่ว ๆ ไปหา อาจอ้างฐานะของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อบันทึกข้อเท็จจริงได้ไม่ เพราะกฎหมาย ระบุลงไปโดยชัดแจ้งว่าพนักงานสุลาการที่จะมีอำนาจเช่นนั้นต้องเป็นพนักงานสุลาการผู้ได้รับ แต่งตั้งเป็นพิเศษจากอธิบดี

จากที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่า นอกจากกฎหมายให้อำนาจในการตรวจค้นจับกุม แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่สุลาการแล้ว ยังเป็นการให้อำนาจตรวจค้นและจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายค้น และหมายจับอีกด้วย หากเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์ดังที่ระบุไว้ในกฎหมายสุลาการ ⁷³

สำหรับอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหา นั้น กฎหมายสุลาการไม่ได้ระบุไว้โดยตรง เพียงแต่กำหนดอำนาจในการให้ประกันไว้ตามมาตรา 98 พระราชบัญญัติสุลาการ พ.ศ. 2469 ซึ่งเป็นกรการให้อำนาจพิเศษเฉพาะแก่อธิบดีกรมสุลาการ และการให้อำนาจ เช่นนี้เท่า กับเป็นการให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 350/2515) เพราะการ ให้ประกันคือการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการควบคุมตัวนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การควบคุมตัวก็

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷³ มาตรา 19 และ 20 แห่งพระราชบัญญัติสุลาการ พ.ศ. 2469

ต้องมีกำหนดเวลาโดยจำกัดตามพหุติการณํแห่งคดี 74 ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งโดยหลักนิติธรรมให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะถูกพิพากษาว่ามีความผิด

อย่างไรก็ตาม นอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลากรจะมีอำนาจเฉพาะดังที่กล่าวแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจอีกด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย

74 เมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ศาลากรเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจด้วยแล้ว ควรตีความได้ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ศาลากรมีอำนาจควบคุมตัวตามกำหนดเวลาในมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

"ห้ามมิให้ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพหุติการณํแห่งคดี ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะยึดเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้เท่าเหตุจำเป็น แต่มิให้เกินเจ็ดวัน"

การควบคุมตัวเกินกว่านี้ เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อขอฝากขังต่อไปได้ ซึ่งหมายความว่าทางราชการศาลากรจะต้องมีการประกันตัวหรือเปรียบเทียบคดีภายในกำหนดดังกล่าวตามแต่พหุติการณํแห่งคดีเป็นกรณีไป มิฉะนั้นจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ⁷⁵ ด้วยเหตุนี้ อำนาจใด ๆ ที่เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตุลาการ ด้วยในส่วนที่เกี่ยวกับจับกุมปราบปรามการกระทำผิดทางตุลาการ ดังนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ตุลาการจึงมีอำนาจทั้งที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ และอำนาจที่กำหนดไว้โดยทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนอำนาจในการสอบสวนและฟ้องร้องนั้น ขึ้นอยู่กับว่าคดีได้สิ้นสุดโดยวิธีใด หากสิ้นสุดลงโดยการเปรียบเทียบคดี พนักงานเจ้าหน้าที่ตุลาการจะทำหน้าที่เบื้องต้นแทนอธิบดี และคณะกรรมการเปรียบเทียบคดี ทั้งในการตั้งข้อหาฟ้องร้อง การสอบสวน และการวินิจฉัยคดี แต่หากมีการดำเนินคดีในศาล การสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ

ส่วนที่ 2 อำนาจในการให้ความยุติธรรมชั้นปลาย ⁷⁶

ในขณะที่การพิจารณาคดีทางอาญาตามปกติเป็นการดำเนินการโดยศาล ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ทางตุลาการ (Judicial Function) แต่บทบาทในการดำเนินคดีทางตุลาการกลับเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหาร (Administrative Function) โดยพระราชบัญญัติตุลาการ พ.ศ. 2469 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เช่นนี้ไว้ในมาตรา 102 และมาตรา 102

⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ" หมายความว่าถึงพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพัสดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมตุลาการ กราเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่จับกุมหรือปราบปราม

⁷⁶ สติตย์ ลิมพงค์พันธุ์, "ลักษณะเฉพาะของความผิดทางตุลาการ," วารสารนิติศาสตร์, 11 (พฤษภาคม 2524) : 725 - 726.

ทวิ 77 ให้อำนาจอธิบดีและคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงการคลัง และผู้แทนกรมตำรวจ เป็นผู้มียอำนาจในการเปรียบเทียบสุลกากรได้ในทุกความผิดทางสุลกากร

77 พระราชบัญญัติสุลกากร มาตรา 102 และ 102 ทวิ บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 102 ภายในบังคับแห่งมาตรา 102 ทวิ ถ้าบุคคลใดจะต้องถูกฟ้องตามพระราชบัญญัตินี้ และบุคคลนั้นยินยอมและใช้ค่าปรับ หรือได้ทำความตกลงหรือทำทัณฑ์บนหรือให้ประกันตามที่อธิบดีเห็นสมควรแล้ว อธิบดีจะงดการฟ้องร้องเสียก็ได้ และการที่อธิบดีงดการฟ้องร้องเช่นนี้ ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มผู้กระทำผิดนั้น ในการที่จะถูกฟ้องร้องต่อไปในกรณีแห่งความผิดอันนั้นในกรณีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ จะออกกฏกระทรวงมอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับและงดการฟ้องร้องก็ได้

ในกรณีที่อธิบดีเห็นสมควรที่จะฟ้องบุคคลใดในฐานะกระทำหรือยื่นคำสาแดงหรือบันทึกเรื่องราวซึ่งเป็นความเท็จ หรือเป็นความไม่บริบูรณ์ หรือเป็นความชักพาให้ผิดหลงในรายการใด ๆ หรือฐานหลักเลี้ยวหรือพยายามหลักเลี้ยวด้วยประการใด ๆ บรรดาการเสียอากรตามจำนวนที่ควรจะต้องเสียหรือการกักตุนหรือการห้ามให้อธิบดีบันทึกความเห็นว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงควรฟ้องผู้กระทำผิด

(หมายเหตุ มาตรานี้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 แล้ว)

มาตรา 102 ทวิ สำหรับความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร พุทธศักราช 2469 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร (ฉบับที่ 11) พุทธศักราช 2490 และมาตรา 31 มาตรา 36 และ มาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร พุทธศักราช 2469 และมาตรา 5 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสุลกากร (ฉบับที่ 7) พุทธศักราช 2480 ถ้าบรรดาของกลางรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วเกินกว่าสี่หมื่นบาท ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกรมสุลกากร ผู้แทนกระทรวงการคลัง และผู้แทนกรมตำรวจ ที่จะเปรียบเทียบและงดการฟ้องร้องและการที่คณะกรรมการงดการฟ้องร้องเช่นนี้ ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มผู้กระทำผิดนั้น ในการที่จะถูกฟ้องร้องต่อไปในกรณีแห่งความผิดอันนั้น

การให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีดังกล่าว เท่ากับเป็นการให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจหน้าที่ทางตุลาการ ซึ่งถ้ามองในแง่ทฤษฎี การแบ่งแยกอำนาจโดยเคร่งครัด อาจเห็นว่าเป็นการก้าวท้าวอำนาจตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการใช้อำนาจเปรียบเทียบคดีในทศคดีความผิด และในทางปฏิบัติคดีศุลกากรจะสิ้นสุดลงด้วยการเปรียบเทียบคดีเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะการดำเนินคดีในศาลต้องใช้เวลาาน และโทษที่ศาลจะลงในความผิดหลักทางศุลกากรเป็นโทษตายตัว⁷⁸ ในขณะที่การเปรียบเทียบคดีอาจยืดหยุ่นอัตราการเปรียบเทียบคดีได้ แต่ถ้ามองในแง่ว่า ทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจเป็นเพียงทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ (Separation of Functions) ประสงค์จะแบ่งแยกงานกันอย่างยืดหยุ่นประสานกลมกลืน และคานดุลย์กัน (Check and Balance) เพื่อมิให้มีการผูกขาดอำนาจประการหนึ่ง และการดำเนินคดีทางศุลกากรมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดทางเทคนิคอีกประการหนึ่งแล้ว จะเห็นได้ว่ากรให้อำนาจเปรียบเทียบคดีเช่นนี้ เป็นทางเลือกที่เหมาะสมทางหนึ่งที่ดีกว่าให้อำนาจศาลวินิจฉัยคดีแต่เพียงลำพัง⁷⁹ เพราะจะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว การที่องค์กรธุรกิจใดต้องมีภาระทางคดีติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้ระยะการตัดสินใจทางด้านทุนก็ดี หลักเกณฑ์ที่ถูกต้องในการชำระภาษีอากรก็ดี ฯลฯ พลอยชักเข้าไปด้วย อันไม่เป็นผลดีทั้งแก่ภาคเอกชนและภาครัฐบาล

⁷⁸ โทษตามมาตรา 27 และ 27 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ให้นำปรับเป็นเงินสี่เท่าของราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว ซึ่งเป็นค่าอากรที่ตายตัว และนอกจากโทษปรับดังกล่าวแล้ว ยังมีโทษจำคุกอีกด้วย

⁷⁹ ส่วนจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมหรือไม่นั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการตั้งคณะกรรมการของฝ่ายบริหารที่เป็นอิสระ (Administrative Tribunal) หรือศาลภาษี (TAX COURT) หรือศาลศุลกากร (CUSTOMS COURT) ซึ่งจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจเปรียบเทียบคดีกล่าวเป็นเพียงการใช้อำนาจหน้าที่ กึ่งตุลาการ (Quasi - Judicial Function) เพราะการเปรียบเทียบคดีจะมีผลบังคับก็ ต่อเมื่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดได้ยินยอมด้วยในการเปรียบเทียบคดีนั้น กระนั้นก็ตาม สภาพ บังคับของบทบัญญัติในการลงโทษในปัจจุบัน ที่กำหนดให้ศาลลงโทษตายตัว และกระบวนการ พิจารณาคดีที่ล่าช้าของศาล ทำให้เงื่อนไขแห่งการยินยอมแทบจะไร้ความหมาย เว้นเสียแต่จะ เป็นคดีที่ทนายตัวยุติและมีความแน่ชัดค่อนข้างมากกว่า หากมีการดำเนินคดีแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำผิดจะเป็นฝ่ายชนะคดี จึงจะไม่มีการยินยอมเปรียบเทียบคดี และนำคดีขึ้นสู่การพิจารณา คดีตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สำหรับการเปรียบเทียบคดีในชั้นศาลการนั้น อาจกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ 3 ฝ่าย กล่าวคือ อาจกระทำโดยอำนาจของอธิบดีกรมสุลาการกรฝ่ายหนึ่ง อำนาจของคณะกรรมการ ฝ่ายหนึ่ง และโดยอำนาจของพนักงานสอบสวนอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม สำหรับอำนาจ ของพนักงานสอบสวนในการระงับคดีสุลาการนั้น มีอำนาจอย่างจำกัดทั้งในด้านจำนวนเงินค่า ปรับและอำนาจในการปรับ ตลอดจนความขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่เมื่อมีการปรับ ดังจะได้ กล่าวต่อไป

1. อำนาจการเปรียบเทียบคดีโดยอธิบดีกรมสุลาการ

การเปรียบเทียบคดีโดยนัยดังกล่าว ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัติ สุลาการ พ.ศ. 2469 มาตรา 102 ว่า

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 102 ทวิ ถ้าบุคคลใดจะถูกฟ้องร้องตามพระราช บัญญัตินี้ และบุคคลนั้นยินยอมและใช้ค่าปรับ หรือได้ทำความตกลงหรือทำทัณฑ์บนหรือให้ประกัน ตามที่อธิบดีจะเห็นสมควร อธิบดีจะงดการฟ้องร้องเสียก็ได้ และการที่อธิบดีงดการฟ้องเช่นนี้

ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มครองพยานนั้น ในอันที่จะถูกฟ้องร้องต่อไปในกรณีแห่งความผิดนั้น 80

หลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบคดีและงดการฟ้องร้องโดยอริบดี อาจกล่าวได้คือ

(1) การงดการฟ้องร้องต้องให้ผู้ที่จะถูกฟ้องยินยอม โดยต้องมีการประนีประนอมพร้อมจากกันทั้งสองฝ่ายและอริบดีเห็นสมควรแล้วซึ่งการยินยอม ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันข้อโต้เถียงที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง

(2) อริบดีมีอำนาจดำเนินการได้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรืองดการฟ้องร้องใน 4 อย่างต่อไปนี้ คือ ใช้ค่าปรับ ทักความตกลง ทักทัณฑ์บน หรือประกัน

อำนาจให้ใช้ค่าปรับต้องปฏิบัติตามโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ความผิดฐานสาแดงเท็จตามมาตรา 99 กำหนดโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท โดยไม่ได้กำหนดโทษขั้นต่ำไว้ อริบดีจะปรับเท่าใดก็ได้ แต่อย่าให้เกินโทษขั้นสูงที่กฎหมายได้กำหนดไว้ แต่ถ้ากฎหมายกำหนดโทษปรับไว้ตายตัว เช่น โทษปรับตามมาตรา 27 หรือ 27 ทวิ ที่ให้ปรับเป็นเงินสี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว ก็ต้องปรับไปตามนั้น โดยจะลดโทษลงมาไม่ได้ เพราะการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

80 มาตรา 102 ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 ซึ่งแต่เดิมได้บัญญัติไว้ว่า "ถ้าบุคคลใดจะถูกฟ้องร้องตามพระราชบัญญัตินี้ และบุคคลนั้นยินยอมและใช้ค่าปรับหรือได้ทักความตกลง หรือทักทัณฑ์บน หรือให้ประกันตามที่อริบดีจะเห็นสมควรแล้ว อริบดีจะงดการฟ้องร้องเสียก็ได้ และการที่อริบดีงดการฟ้องร้องเช่นนี้ ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มครองพยานนั้นในการที่จะถูกฟ้องร้องทางราชการต่อไปในกรณีแห่งความผิดนั้น

ลดหย่อนผ่อนโทษ เป็นอำนาจศาลโดย เฉพาะและประมวลกฎหมายอาญาก็หาได้ให้อำนาจลดหย่อนโทษแก่อธิบดีศาลฎีกาหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นใดไว้ไม่ 81

อำนาจทาความตกลงเป็นอำนาจที่มีความหมายกว้าง ซึ่งจะประนีประนอมอย่างใดก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร โดยอาจทาความตกลงโดยผ่อนผันโทษไปเลยหรือให้ใช้ค่าปรับเพียงบางส่วน หรือปรับเต็มตามที่กฎหมายกำหนดโทษไว้ก็ได้ทั้งสิ้น อำนาจทาความตกลงนี้ ทาให้อธิบดีลดค่าปรับลงได้โดยปริยาย ทั้ง ๆ ที่กฎหมายกำหนดโทษไว้ตายตัว ดังเช่น ความผิดตามมาตรา 27 ซึ่งกฎหมายกำหนดโทษปรับสี่เท่าราคาของซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วนั้น อธิบดีอาจลงโทษปรับเพียงสองเท่าราคาของหรือสองเท่าของเงินอากรที่ขาดก็ได้ โดยถือว่าได้ใช้อำนาจทาความตกลง แทนที่จะใช้อำนาจให้ใช้ค่าปรับ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าลงโทษสี่เท่าของซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วเสียก่อน แล้วจึงลดโทษปรับลงกึ่งหนึ่งเพราะสารภาพผิดหรือมีเหตุอันควรปราณีอื่น ๆ ในภายหลัง ทั้งนี้เพราะจะเป็นการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ถ้าจะลงโทษปรับสองเท่าราคาของซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว ย่อมชอบที่จะทาได้ เพราะเป็นการทาความตกลง 82

อำนาจให้ทัณฑ์บน ได้แก่ การสั่งให้ผู้กระทำความผิดให้ถ้อยคำหรือทาหนังสือสัญญาว่าจะไม่ประพฤติละเมิดตามเงื่อนไขที่ได้ให้ไว้ 83

อำนาจให้ประกัน ได้แก่ การสั่งให้บุคคลใดทาสัญญารับผิดชอบไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้วได้กระทำความผิดขึ้นอีก โดยระบุงเงินหรือค่าเสียหายในการฝ่าฝืนไว้ด้วย 84

81 ประพันธ์ เนตรนพรัตน์, คำบรรยายกฎหมายศาลฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามเจริญพานิช, 2522), หน้า 400.

82 เรื่องเดียวกัน, หน้า 400.

83 เรื่องเดียวกัน, หน้า 400.

84 เรื่องเดียวกัน, หน้า 400.

(3) อธิบดีมีอำนาจเปรียบเทียบและงดการฟ้องร้องได้ทุกคดีความผิด ไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงภาษีศุลกากร การสำแดงเท็จหรือการปฏิบัติพิธีการศุลกากร ไม่ถูกต้อง แต่มีข้อยกเว้นอยู่ว่า ความผิดตามมาตรา 27 หรือมาตราอื่นที่ให้นับทัณฑ์อัตราค่าอากรขาของกลางรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วเกินกว่าสี่หมื่นบาท ก็ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการที่จะเปรียบเทียบและงดการฟ้องร้อง

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ความในมาตรา 102 วรรคท้าย ได้บังคับให้อธิบดีบันทึกความเห็นว่าเป็นเหตุใดจึงควรฟ้องผู้กระทำความผิด การบังคับเช่นนี้ทำให้เข้าใจได้ว่ากฎหมายศุลกากรมีนัยบ่งชี้หรือความมุ่งหมายเกี่ยวกับความผิดอาญาที่บัญญัติไว้เป็นตนเองจะไม่ให้ฟ้องผู้กระทำความผิดทุกราย ก็ต้องพยายามเปรียบเทียบระงับคดีเสียก่อน เมื่อผู้ต้องหาไม่ร้องขอให้เปรียบเทียบหรือไม่ยินยอมที่จะเปรียบเทียบ จึงให้ฟ้องคดีอาญาดังกล่าวต่อศาล หรือมิฉะนั้นอาจเข้าใจได้อีกทางหนึ่งว่า อำนาจการเปรียบเทียบและงดการฟ้องร้องที่กฎหมายให้ไว้ อธิบดีมีอำนาจมาก ซึ่งพึงจะใช้อำนาจด้วยความยุติธรรมเสมอหน้ากัน สำหรับผู้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน การบันทึกของอธิบดีอาจเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงว่าผู้กระทำความผิดไม่ขอให้เปรียบเทียบ หรือไม่ยอมรับการเปรียบเทียบตามระดับที่อธิบดีกำหนด ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ให้แก่ผู้กระทำความผิดรายอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันทุกรายหรือมิฉะนั้น ก็ต้องแสดงเหตุผลหรือความจำเป็นพิเศษที่ต้องฟ้องผู้กระทำความผิดรายนั้นแทนการเปรียบเทียบระงับคดี 87

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

85 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 35 , และ 96

86 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 31 และพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 มาตรา 5 และมาตรา 10.

87 มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, หน้า 283.

กรณีดังกล่าว มีคำพิพากษาฎีกาที่ 779/2493 วินิจฉัยว่า ในคดีฟ้องหาว่าจำเลย
 นำของออกนอกราชอาณาจักรไทย อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกนอก
 และนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้าบางอย่างนั้น ผู้กระทำผิดไม่ขอปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ
 ศุลกากรเรื่องเปรียบเทียบแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบและในกรณีเช่นนี้ อัยการมีอำนาจฟ้อง
 คดีได้โดยไม่ต้องมีการเปรียบเทียบก่อน ทั้งในการฟ้องก็ไม่จำเป็นต้องบรรยายว่า ได้มีการ
 เปรียบเทียบผู้กระทำผิดนั้นแล้วหรือไม่

2. อำนาจการเปรียบเทียบโดยคณะกรรมการ

คณะกรรมการมีอำนาจเปรียบเทียบคดีตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469
 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 102 ทวิที่ว่า

สำหรับความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร
 พุทธศักราช 2469 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่ง
 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 11) พุทธศักราช 2490 และ
 มาตรา 31 มาตรา 36 และมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติ
 ศุลกากร พุทธศักราช 2469 และมาตรา 5 และมาตรา 10
 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พุทธศักราช 2480
 ถ้าราคาของกลางรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วเกินกว่าสี่หมื่นบาท
 ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกรมศุลกากร
 ผู้แทนกระทรวงการคลังและผู้แทนกรมตำรวจ ที่จะเปรียบเทียบ
 และงดการฟ้องร้องและการที่คณะกรรมการงดการฟ้องร้องเช่นนี้
 ให้ถือว่า เป็นอันคุ้มกันผู้กระทำผิดนั้น ในการที่จะถูกฟ้องร้องต่อไป
 ในกรณีแห่งความผิดนั้น

มาตรานี้ต้องการลดอำนาจของอธิบดีลงเสียบ้าง กล่าวคือ ถ้าราคาของกลางรวมค่าอากรเกินกว่าสี่หมื่นบาท แทนที่จะให้อธิบดีทำความตกลงแต่ผู้เดียว ก็ให้คณะกรรมการเปรียบเทียบและงดการฟ้องร้องแทน แต่กรรมการมีอำนาจเปรียบเทียบสำหรับความผิดเพียง 6 มาตรา 88 โดยตนเองเดียวกับอำนาจอธิบดี กล่าวคือ มีอำนาจเปรียบเทียบคดี โดยให้ผู้กระทำผิดใช้ค่าปรับหรือทำความตกลงหรือทักัดบน หรือให้ประกันดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งความผิดที่คณะกรรมการมีอำนาจเปรียบเทียบมีดังนี้

ความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

นอกจากความผิดตาม มาตรา 27 ดังที่กล่าวมาแล้ว ก็มีความผิดตามมาตราอื่นอีกด้วย ดังนี้

- มาตรา 31 ของที่ต้องเสียภาษีหรือต้องจกัก หรือต้องห้ามนั้น ผู้คนพาหรือยอมให้ผู้อื่นพา หรือเกี่ยวข้องในการนำลงในหรือออกจากเรือลำใดในทะเลหรือในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งอาจเป็นทางแก่การฉ้อฉลประโยชน์รายได้ของแผ่นดินก็ดี การหลีกเลี่ยงข้อกักหรือข้อห้ามก็ดี ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27
- มาตรา 36 บทบัญญัติแห่งมาตรา 27 ให้ใช้บังคับแก่ของที่นำเข้ามาหรือส่งออกไปโดยทางไปรษณีย์ด้วย

- มาตรา 96 ถ้าในเวลาใดเวลาหนึ่ง ปรากฏว่าของในคลังสินค้ามีปริมาณน้อยลงกว่าที่จดไว้ในบัญชีสินค้าเดิมเมื่อนำของนั้นเข้าเก็บ และปริมาณที่ต่างกันนี้ไม่มีเหตุปรากฏในบันทึกของเจ้าหน้าที่ก็ดี หรือไม่ปรากฏเหตุที่อธิบายให้เห็นสมควรอนุญาตมิให้ต้องคิดค่าภาระติดพันนั้นก็ดี ท่าน้ำให้ถือว่าของตามปริมาณที่ต่างกัน อันแสดงเหตุมิฉะนั้น เป็นของที่ได้ย้ายถอนไปโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน และให้ขับทัณฑ์มาตรา 27 บังคับแก่กรณีเช่นกล่าวนี้

ความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480

- มาตรา 5 ห้ามมิให้ผู้ใดขนส่งของหรือพยายามขนส่งของผ่านเขตแดนทางบกเข้าไปในหรือออกนอกราชอาณาจักร หรือตั้งแต่เขตแดนทางบกมายังด่านศุลกากร หรือจากด่านศุลกากรไปยังเขตแดนนั้น ตามหนทางใด ๆ นอกจากทางอนุมัติ หรือในเวลาใด ๆ นอกจากเวลาที่อธิบดีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขนส่งตามทางอนุมัติในเวลาอื่นนอกจากที่กำหนดตามวรรคก่อนนั้น จะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอธิบดีหรือผู้แทน และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งอธิบดีกำหนดขึ้นไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ

ห้ามมิให้ช่วยเหลือการขนส่งอันต้องห้ามดังกล่าวแล้ว หรือเก็บหรือซ่อน หรือยินยอมเก็บหรือซ่อน หรือจัดให้เก็บหรือซ่อนของใด ๆ โดยรู้ย่อว่าของนั้น ๆ ใดขนส่งโดยฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว

มาตรา 10 ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 5 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 และของทั้งปวงอันเนื่องด้วยการกระทำผิดนั้นให้ริบเสียสิ้น โดยมีพักต้องคำนึงว่าบุคคลผู้ใดจะต้องรับโทษ หรือหาไม่"

ความผิดทั้ง 6 มาตราดังกล่าวข้างต้น เมื่อคณะกรรมการได้เปรียบเทียบและงดการฟ้องร้องแล้ว คดีก็ระงับและให้ถือว่า เป็นอันคุ้มกันผู้กระทำความผิดในการที่จะถูกฟ้องร้องในความผิดดังกล่าวต่อไป

3. อำนาจการเปรียบเทียบโดยพนักงานสอบสวน

ตามมาตรา 102 วรรค 2 บัญญัติว่า "ในกรณีความผิดเกี่ยวกับอากรเล็ก ๆ น้อย ๆ จะออกกฎกระทรวงมอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับและงดการฟ้องร้องได้"

เพื่อนุวรรตตามกฎหมายข้างต้น กระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2497) เกี่ยวกับอากรเล็ก ๆ น้อย ๆ เฉพาะรายที่มีอัตราโทษปรับอย่างสูงไม่เกินกว่าหนึ่งหมื่นบาทให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจทำการเปรียบเทียบปรับและงดการฟ้องร้อง

อำนาจของพนักงานสอบสวนให้ทำการเปรียบเทียบปรับได้อย่างเดียว หากมีอำนาจทำความตกลงให้ทัณฑ์บน หรือให้ประกันด้วยดั่งเช่นอำนาจของอธิบดีไม่และอำนาจเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนทำได้เฉพาะความผิดตามมาตรา 27 หรือมาตราที่ให้น้ำหนักบัญญัติมาตรา 27 มาใช้บังคับ กับมาตราที่กำหนดโทษดั่งบัญญัติไว้ในมาตรา 27 เท่านั้น ถึงแม้กฎหมายไม่ได้จำกัดประเภทความผิดไว้ แต่กฎกระทรวงได้ระบุไว้เพียง 6 มาตราเท่านั้น และโทษตามมาตราเหล่านี้ให้ปรับเป็นเงินสี่เท่าราคาของซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วตายตัว ฉะนั้นพนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบปรับเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เพราะไม่มีอำนาจลดหย่อนโทษดั่งเช่นอำนาจของศาล และไม่มีอำนาจทำความตกลงดั่งเช่นอำนาจของอธิบดี เมื่อเป็นเช่นนี้จึงกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับเฉพาะรายที่มีราคาของกลางซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วไม่เกิน 2,500 บาทเท่านั้น

การงดการฟ้องร้องของพนักงานสอบสวน ถ้าเป็นการปรับสี่เท่าราคาของรวมค่าอากรและไม่เกินจำนวนที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงแล้ว พนักงานสอบสวนดำเนินการไปได้ทีเดียวโดยไม่ต้องขออนุมัติระดับคดีจากอธิบดีกรมศุลกากร แต่ค่าปรับและของกลางต้องนำส่งกรมศุลกากร ถ้าเป็นกรณีมิใช่ปรับ เช่นทำความตกลงหรือทัณฑ์บนก็ต้องขออนุมัติระดับคดีต่อกรมศุลกากร เช่น

เกี่ยวกับการปรับมีจำนวนเกินกว่าอำนาจของพนักงานสอบสวนก็ดี เป็นความผิดตามมาตราอื่นที่มีได้ระบุในกฎกระทรวงก็ดี ต้องส่งเรื่องให้อธิบดีกรมศุลกากรสั่งการเพื่องดการฟ้องร้อง

4. เกณฑ์การเปรียบเทียบคดี

การเปรียบเทียบระดับคดีในชั้นศุลกากร ไม่ว่าจะโดยอธิบดีหรือโดยคณะกรรมการกฎหมายเพียงแต่ให้อำนาจในการเปรียบเทียบไว้เท่านั้น โดยมีได้กำหนดแนวทางในการเปรียบเทียบหรือการใช้ดุลยพินิจไว้ ซึ่งอธิบดีหรือคณะกรรมการจะใช้ดุลยพินิจในการเปรียบเทียบคดีอย่างไร ก็แล้วแต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป และในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจชั้นต้นจะพิจารณาความผิดโดยพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และกำหนดโทษภายหลังจึงเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น เพื่อให้อธิบดีหรือคณะกรรมการใช้ดุลยพินิจในการเปรียบเทียบแล้วแต่กรณี

ในการพิจารณาความผิดและกำหนดโทษนั้น อธิบดีและคณะกรรมการจะพิจารณาพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น และพยานหลักฐานที่ปรากฏ ทั้งนี้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงข้อเท็จจริง และยื่นเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขข้อกล่าวหาของตนได้ ซึ่งคำชี้แจงและเอกสารหลักฐานเหล่านั้น เป็นข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งที่ต้องนำไปวินิจฉัยแล้ว อธิบดีหรือคณะกรรมการเปรียบเทียบจะพิจารณาว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นความผิดหรือไม่ หรือควรจะกำหนดโทษอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่าการใช้ดุลยพินิจของอธิบดีหรือคณะกรรมการนั้น จะกระทำในลักษณะ 3 ประการคือ

- ก) ค้นหาข้อเท็จจริง
- ข) ปรับปรุงข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมาย
- ค) พิจารณาเกี่ยวกับพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายหลังจากที่ทราบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว

จริงและข้อกฎหมายแล้ว

องค์ประกอบ 3 ประการ ของดุลพินิจนี้ เป็นที่ยอมรับว่าครอบคลุมความหมายทั้งหมดของคำว่าดุลพินิจในทางกฎหมาย และมักเรียกองค์ประกอบทั้ง 3 รวมกันว่า "พฤติกรรมการแห่งดุลพินิจ" (The Exercise of Discretion) ⁸⁹

ในการเปรียบเทียบระบอบคดีตามพระราชบัญญัติศาลการนั้น ปัจจุบันกรมศาลการได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์การพิจารณาเปรียบเทียบระบอบคดีให้เหมาะสม รัดกุม สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติราชการยิ่งขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 3, 102 และมาตรา 102 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พุทธศักราช 2469 ได้ออกเป็นคำสั่งทั่วไปกรมศาลการที่ 23/2535 ⁹⁰ ให้เจ้าหน้าที่ศาลการถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกันแล้ว

อนึ่ง การกำหนดหลักเกณฑ์การเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ ในทางปฏิบัติคณะกรรมการก็ยึดถือตาม เพื่อให้การเปรียบเทียบคดีมีบรรทัดฐาน และเป็นไปในแนวเดียวกับ ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบคดีโดยอธิบดีหรือการเปรียบเทียบคดีโดยคณะกรรมการ แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมที่จะให้มีการเปรียบเทียบคดีในชั้นศาลการ กรมศาลการจะต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป ซึ่งในการสอบสวนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความล่าช้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีศาลการซึ่งจะได้กล่าวต่อไปตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁹ Kenneth Culp Davig, Discretionary Justice, 2 nd ed. (Louisiana : Edwards Bros, Inc, 1969) P. 4.

⁹⁰ รายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์การเปรียบเทียบตามคำสั่งทั่วไป กรมศาลการที่ 23/2535 ศึกษาได้ในภาคผนวก ญ.